

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА

З фінансового та управлінського обліку

на тему:

**«ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ВІТЧИЗНЯНА ТА
ЗАРУБІЖНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТА АУДИТ ПОКАЗНИКІВ»**

Виконала:

ст. групи ОПДм – 11

Дмитерко І.І.

напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит»

Перевірив: к.е.н., доцент Муравський В.В.

Національна шкала

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали) _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали) _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали) _____

ТЕРНОПІЛЬ 2017

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Звітність підприємства та її класифікація.....	5
2. Структура, мета, склад фінансової звітності та вимоги до неї.....	13
3. Баланс підприємства, як основна форма фінансової звітності.....	33
4. Загальна характеристика звіту про фінансові результати.....	52
5. Звітність про рух грошових коштів та власний капітал підприємства.....	60
6. Примітки до фінансової звітності та звітність за сегментами.....	75
7. Порівняльна характеристика фінансової звітності в Україні із звітністю зарубіжних країнах.....	83
8. Аудит фінансової звітності підприємства	93
Висновки.....	100
Список використаних джерел.....	102

ВСТУП

Актуальність теми Управління ресурсами підприємства неможливе без інформаційної системи яка б адекватно відображала всі процеси, що відбуваються у виробництві. В зв'язку з цим особливої уваги набувають питання вдосконалення бухгалтерського обліку (як фінансового, так і управлінського). Своєчасна і достовірна інформація – запорука ефективного керівництва, а відтак успішного функціонування підприємства в ринковому середовищі.

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин, забезпеченості інформацією значно зростає роль бухгалтерського обліку як важливої функції управління підприємством, незалежно від форми власності. Це пов'язане з тим, що бухгалтерський облік в системі управління здійснює збір, обробку інформації про фінансово-господарську діяльність, що необхідне при здійсненні керівництва підприємством.

Як відомо, існуюча якість обліку не завжди відповідає сучасним вимогам управління, оскільки мають місце випадки порушення методології його ведення, подання недостовірної інформації, шахрайства. Зазначені проблеми стосуються обліку та аналізу фінансової звітності.

Розвиток теорії та практики фінансової звітності розкритий у роботах як зарубіжних так і вітчизняних вчених економістів, серед яких можна виділити таких вчених, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Н.В. Герасимчук, В.І. Єфименко, З.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, В.С. Лень, Б.М. Литвин, В.М. Пархоменко, М.С. Пушкар, В.М. Костюченко, І.І. Сахарцева, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, Л.В. Чижевська, М.Г. Чумаченко та інші. Ці вчені-економісти зробили вагомий внесок в розвиток теорії, методики та організації фінансової звітності та аналізу її показників. Проте роботи цих авторів носять дискусійний характер в деяких питаннях і потребують подальших наукових досліджень щодо обліку фінансової звітності. Тому ми обрали за основний напрям наших досліджень фінансову звітність та аналіз її показників, як тему, що є досить важливою для успішного розвитку будь-

якого підприємства і дозволяє задовольнити потреби внутрішніх та зовнішніх користувачів в інформації.

На підставі викладеного матеріалу тема дипломної роботи актуальна.

Метою написання курсової роботи є вивчення і дослідження теоретичних засад і практичних аспектів організації і методології ведення обліку фінансової звітності підприємства.

Для досягнення зазначеної мети в курсовій роботі визначено наступні **завдання:**

- вивчити теоретичні основи фінансової звітності;
- ознайомитися з видами фінансової звітності, класифікаційні ознаками та їх характеристикою;
- дослідити завдання, принципи і особливості побудови фінансової звітності в Україні;
- ознайомитися із порядком подання фінансової звітності.

При написанні курсової роботи використана нормативна база, що стосується фінансової звітності підприємства, монографії, наукові статті, посібники авторів, що займалися вивченням фінансової звітності.

1. ПОНЯТТЯ І ВИДИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

З метою ефективної фінансово-господарської діяльності підприємство має вивчати, аналізувати і контролювати усю економічну інформацію, яка відображає його стан і розвиток, адже в умовах конкуренції дуже легко втратити свої позиції на ринку, що може призвести до банкрутства. Одним із основних джерел такої інформації, її базою є звітність.

Звідси, звітність – це система узагальнюючих і взаємопов'язаних показників стану та використання основних та оборотних засобів, про джерела їх формування, фінансові результати, напрямки використання прибутку тощо. Вона дозволяє визначити загальну вартість майна, вартість мобільних (оборотних) засобів, величину власних та залучених коштів підприємства [43;24].

Фіксування господарських операцій за допомогою первинних документів дозволяє здійснювати контроль за правильністю витрачання господарських засобів. Тому прийнято, що кожне підприємство за визначений період часу складає підсумкові дані про фінансово-господарську діяльність. Система цих даних за день, тиждень, місяць, квартал, півріччя, рік і називається звітністю[31;13]..

Звітність – це система показників, які характеризують підсумки роботи підприємства за той чи інший період, а також за минулий рік [1;54]..

За НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:

Бухгалтерська звітність – звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів [22; 22].

Загалом, під поняттям бухгалтерської звітності слід розуміти систему зведених (узагальнених) показників, що характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій за звітний період (квартал, рік).

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить

інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [26; 11].

Складається звітність на підставі даних всіх видів господарського обліку – бухгалтерського, статистичного і оперативно-технічного. Внаслідок цього забезпечується відображення у звітності різноманітної діяльності господарюючих суб'єктів. Звітність може містити як кількісні, так і якісні характеристики, вартісні, натуральні і трудові показники. Тут звітні дані, згруповані в облікових регістрах, не можуть відобразити такі господарські операції, яких не було в поточних облікових записах. Органічний зв'язок між бухгалтерським обліком і звітністю встановлюється лише в тому випадку, коли підсумкові дані поточного обліку за звітний період відображаються у відповідних звітних формах у вигляді синтезованих показників. В економіці країни існує певна науково обґрунтована система звітності. На підставі законодавчих актів, нормативно-правових документів, практичного досвіду можна проводити класифікацію звітності (рис. 1).

В залежності від джерел інформації й показників, що містяться у звітності, розрізняють бухгалтерську, статистичну і оперативно-технічну звітність.

Бухгалтерська звітність містить показники (переважно у вартісних вимірниках) виробничої і фінансово-господарської діяльності, а також фінансового стану підприємства за певний звітний період. Вона складається на підставі належно оформлених документів і відображає системно всю діяльність підприємства. Бухгалтерська звітність складається, як правило, на підставі даних бухгалтерського обліку. У той же час окремі показники бухгалтерської звітності формуються за даними оперативно-технічного і статистичного обліку.

Статистична звітність характеризує окремі сторони діяльності підприємств і країни загалом, тобто окремі економічні і соціальні явища. Джерелами інформації для її складання також є дані оперативно-технічного, статистичного і бухгалтерського обліку.

Рис. 1. Класифікація звітності за різними ознаками [8;700]

Оперативно-технічна звітність складається на підставі даних оперативно-технічного обліку. У ній наводяться показники про роботу

окремих підрозділів, цехів, дільниць, служб підприємства за невеликі проміжки часу – добу, п'ятиденку, тиждень, декаду. Дана звітність є внутрішньогосподарською й використовується для контролю за ходом виконання завдань і оперативного регулювання процесу придбання виробничих запасів, виробництва, реалізації, фінансових розрахунків тощо.

За роллю в управлінні економікою звітність поділяється на державну і внутрішньогосподарську.

Державна звітність встановлюється органами державного управління і включає в себе бухгалтерську і статистичну звітність. Вона містить показники економічного і соціального розвитку підприємств, регіонів, галузей та країни.

Внутрішньогосподарська звітність це звітність внутрішньогосподарських підрозділів підприємства. Дана звітність містить короткі відомості про діяльність підрозділів підприємства за встановленими для них показниками.

За призначенням звітність поділяють на загальнодержавну і відомчу.

До загальнодержавної відносять бухгалтерську і статистичну звітність, встановлену Міністерством фінансів України і Держкомстатом України.

Звітність, що затверджується у міністерствах і відомствах наказом міністра, називається відомчою.

За змістом звітних даних і їх застосуванням в галузях народного господарства виділяють типову і спеціалізовану звітність.

В типовій звітності відображаються однакового змісту показники, що характерні для всіх підприємств незалежно від виду діяльності та форми власності. Бланки, в яких подається така звітність, називаються типовими формами.

До спеціалізованої відносять звітність, що характеризує діяльність підприємств і організацій окремої галузі народного господарства або її підгалузей.

За обсягом показників звітність поділяється на коротку і повну.

Коротка звітність подається за скороченим числом показників за звітний місяць або квартал.

Повна звітність подається за всіма показниками, затвердженими в установленому порядку, включаючи й ті, за якими спочатку були відправлені короткі звіти.

За місцем використання розрізняють звітність внутрішню і зовнішню. Внутрішня звітність використовується тільки внутрішніми споживачами. Зовнішня звітність використовується як за межами підприємства, так і всередині підприємства, і вона обов'язково підписується керівником і головним бухгалтером.

Зовнішня звітність – це, в основному, бухгалтерська і статистична. Оперативно-технічна звітність в основному є внутрішньою.[27; 74].

В залежності від періоду, за який складається і подається звітність, остання поділяється на періодичну і річну.

Періодична (внутрішньорічна) звітність – це місячна і квартальна звітність. Вона відображає результати виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства за відповідний місяць, квартал, а також наростаючим підсумком з початку року.

Річна звітність містить показники діяльності підприємств за рік.

За ступенем узагальнення інформації виділяють первинну і зведену звітність. Під первинною звітністю розуміють звітність окремих підприємств. Зведену звітність одержують шляхом зведення первинної звітності. За відомчою приналежністю така звітність складається всіма міністерствами і відомствами у вищих органах управління, а за територіальним принципом і галузями народного господарства – органами статистики. Зведена бухгалтерська звітність складається щоквартально і за рік.

За терміном подання розрізняють звітність термінову і звичайну. Термінова звітність подається протягом чотирьох днів після закінчення звітного періоду. Звичайна звітність подається у встановлений термін.

За способом відправлення звітність поділяється на поштову,

телеграфну і ту, яка подається власноруч.

Спеціально відзначимо ще дві звітні форми, які, особливо в Європі, вимагають профспілки: звіти для співробітників – це та частина бухгалтерських даних, які адміністрація повинна надати своїм працівникам і службовцям, і, що особливо важливо, Звіт про перспективи розвитку. З визнанням його на практиці різко змінюється характер роботи бухгалтера, він починає надавати дані не тільки про те, що було, але і про те, що реально очікується протягом наступного року (як мінімум), тим самим облік реалізує свої прогностичні функції [3; 430].

Слід зазначити, що автори по-різному трактують визначення та сутність фінансової (бухгалтерської) звітності, серед цих трактувань є багато спільних ознак та відмінностей. Аналізуючи дані визначення можна відмітити спільні ознаки для більшості трактувань, які полягають в тому, що:

- під звітністю розуміється система взаємопов'язаних економічних показників;
- вона дає характеристику майнового та фінансового стану, результатів діяльності підприємства;
- складена за даними бухгалтерського обліку;
- містить інформацію про минулі періоди;
- використовується користувачами для прийняття управлінських рішень.

Проте, не можна погодитися з висловлюваннями окремих авторів про те, що фінансова звітність включає розрахунки з оподаткування, звіти про фінанси, що містяться у статистичній звітності. Практикою доказано, що оподаткування підприємств може ґрунтуватися не на даних бухгалтерського обліку чи звітності. Так, в Україні податок на прибуток, податок на додану вартість визначається за особливою системою розрахунків (податковим обліком). Між ним і бухгалтерським обліком (особливо після переходу на національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку) існують суттєві розбіжності. Не можна погодитися також з тим, що фінансова звітність включає статистичні звіти про фінанси. Фінансова звітність згідно

міжнародних і національних стандартів містить, в першу чергу, узагальнену інформацію про майновий і фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів і капіталу підприємства.

Вихідним методологічним аспектом, який визначає необхідність і роль звітної інформації для здійснення управління будь-якою діяльністю має бути її адекватність тим процесам, що відбуваються при розширеному відтворенні в галузі, з однієї сторони, та запитам працівників сфери управління щодо необхідного обсягу інформації і можливостям її засвоєння з іншої.

Вектор максимізації обсягу звітних показників об'єктивно обмежується першими двома факторами. Із розвитком наукових досліджень методологічного та методичного забезпечення звітності проходить процес застосування нових звітних показників, які глибше відображають досягнуті результати діяльності підприємства. Це зумовлює розширення кола показників, що використовуються в управлінській діяльності.

Вектор мінімізації обсягу звітних показників також формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних (рівень технічної оснащеності) факторів.

Облікова політика відображає сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Знову ж таки метою облікової політики є забезпечення складання звітності.

Фінансова звітність містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності й рух грошових коштів підприємства за звітний період. Облікова політика підприємства ґрунтується на таких якісних характеристиках обліку та звітності:

- ✓ зрозумілість наведених показників;
- ✓ однозначність тлумачення інформації користувачами за умови, що вони мають достатній рівень знань і зацікавлені у сприйнятті цієї інформації;
- ✓ достовірність, відсутність помилок, які здатні вплинути на прийняття рішень;

- ✓ порівнянність інформації за різні періоди та різними підприємствами.
- Фінансова звітність вимагає дотримання в обліку таких принципів:
- ✓ автономність підприємства (юридична особа відокремлена від власників);
 - ✓ безперервність діяльності (передбачається, що підприємство буде існувати надалі);
 - ✓ періодичність діяльності (поділ діяльності на окремі періоди);
 - ✓ історичної (фактичної) собівартості (оцінка активів здійснюється виходячи з витрат на виробництво і придбання);
 - ✓ нарахування (порівнянність доходів та витрат одного періоду);
 - ✓ повне висвітлення (операції і події повинні враховуватися повністю, що впливає на прийняття рішень);
 - ✓ послідовність (постійне дотримання обраної облікової політики);
 - ✓ обачність (запобігати заниженню оцінки зобов'язань і витрат та завищенню оцінки активів і доходів підприємства);
 - ✓ превалювання змісту над формою (операції відображаються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з їх юридичної форми);
 - ✓ єдиний грошовий вимірник.

Державне регулювання фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

- ✓ створення єдиних правил складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;
- ✓ удосконалення фінансової звітності.

Регулювання питань методології фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України, яке затверджує національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно – правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в банках встановлює НБУ.

Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності про виконання бюджетів та госпрозрахункових операцій бюджетних установ установлюється Державним казначейством України відповідно до законодавства.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, у межах своєї компетенції, відповідно до галузевих особливостей розробляють на базі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку методичні рекомендації щодо їх застосування.

Загальні вимоги до фінансової звітності викладено в статтях 11-14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Отже, фінансова звітність – це система показників, що характеризують підсумки роботи підприємства за той або інший період звітного року, а також за минулий рік. Звітність класифікують, як впливає з нашого дослідження, за 10 ознаками. Проте цими ознаками класифікація фінансової звітності не вичерпується, бо цих ознак може бути запропоновано вченими-економістами значно більше.

2. СТРУКТУРА, МЕТА, СКЛАД, ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ВИМОГИ ДО НЕЇ

Підготовка і передавання фінансової звітності її користувачам є дуже важливим елементом у підприємницькій діяльності, адже, саме вона відображає фінансовий стан підприємства і результати його діяльності. Тому метою такої звітності є забезпечення загальних інформаційних потреб широкого кола користувачів, оскільки вона є основним джерелом фінансової інформації під час прийняття економічних рішень. В табл.1. відобразимо основних користувачів інформації та їх інформаційні потреби.

Інформаційні потреби основних користувачів фінансових звітів

Користувачі	Інформаційні потреби
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами, участь в капіталі підприємства, оцінка якості управління і ділової активності, визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу.
Податкові органи	Нарахування і сплати податків та обов'язкових відрахувань.
Керівництво підприємства	Регулювання діяльності підприємства.
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язань підприємства, оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.
Замовники	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.
Працівники підприємства	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання. Забезпечення зобов'язань підприємства перед працівниками.
Органи державної статистики	Формування макроекономічних показників.

З метою прийняття економічних рішень користувачам фінансових звітів необхідна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства. Зазначені інформаційні потреби обумовили склад фінансової звітності. За Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку НП(С)БО 1, до неї відносяться:

- ⇒ баланс (звіт про фінансовий стан) (форма №1);
- ⇒ звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) (форма № 2);
- ⇒ звіт про рух грошових коштів (форма № 3);
- ⇒ звіт про власний капітал (форма № 4);
- ⇒ примітки до звітів(форма № 5);
- ⇒ інформація за сегментами (форма № 6).

Інші звіти (звернення ради директорів до акціонерів, звіт керівництва компанії, звіт аудитора тощо), які включені до звітності підприємства, не є

фінансовою звітністю.

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності для прийняття рішень в ринковій економіці є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність не є комерційною таємницею підприємства. Емітенти облігацій, банки, довірчі товариства, валютні та фондові біржі, інвестиційні фонди та компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та інші фінансові установи зобов'язані щорічно подавати річну фінансову звітність для публікації в періодичній пресі.

Однак, крім відкритої для зовнішніх користувачів існує ще й закрита звітність. Вона задовольняє інтереси власника; її призначення – забезпечити ефективне управління внутрішніми підрозділами, прийняття оперативних рішень на рівні цехових дільниць тощо. Це досягається шляхом створення системи додаткового внутрішньогосподарського або управлінського обліку. Тому в статті 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначені суб'єкти, що зобов'язані надавати фінансову звітність вузькому колу осіб: органам, яким вони підпорядковуються, власникам (засновникам) та трудовим колективам на їх вимогу тощо. Органам виконавчої влади та іншим користувачам фінансова звітність подається відповідно до чинного законодавства.

Користувачі фінансової звітності-фізичні або юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємств для прийняття відповідних рішень. [6;451] Відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку користувачами звітності можуть бути уповноважені на підставі законів України представники органів державної влади, юридичні та фізичні особи, зацікавлені в наслідках господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності. [5;480]

Підприємство подає бухгалтерську звітність:

- ⇒ учасникам, засновникам – відповідно до встановлених документів;
- ⇒ органу до сфери управління якого воно належить;
- ⇒ органу державної статистики;
- ⇒ фінансового органу – у випадках одержання асигнувань з бюджету;
- ⇒ іншим адресатам відповідно до законодавства, в тому числі кредиторам, інвесторам та іншим особам, які згідно з чинним законодавством мають право на отримання інформації, що міститься в бухгалтерській звітності.

Основне призначення бухгалтерської (фінансової) звітності – надати внутрішнім і зовнішнім користувачам правдиву, достовірну інформацію про майновий та фінансовий стан підприємства, про фінансові результати та ефективність господарювання за звітний період. Класифікацію користувачів фінансової звітності подано на рисунку 2.

Бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства є основним джерелом інформації про його діяльність. Показники звітності використовують самі підприємства для контролю за використанням виробничих і фінансових планів, для виявлення недоліків і визначення способів їх усунення.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо:

- ⇒ придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- ⇒ участі в капіталі підприємства;
- ⇒ оцінки якості управління;
- ⇒ оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- ⇒ визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- ⇒ регулювання діяльності підприємства.

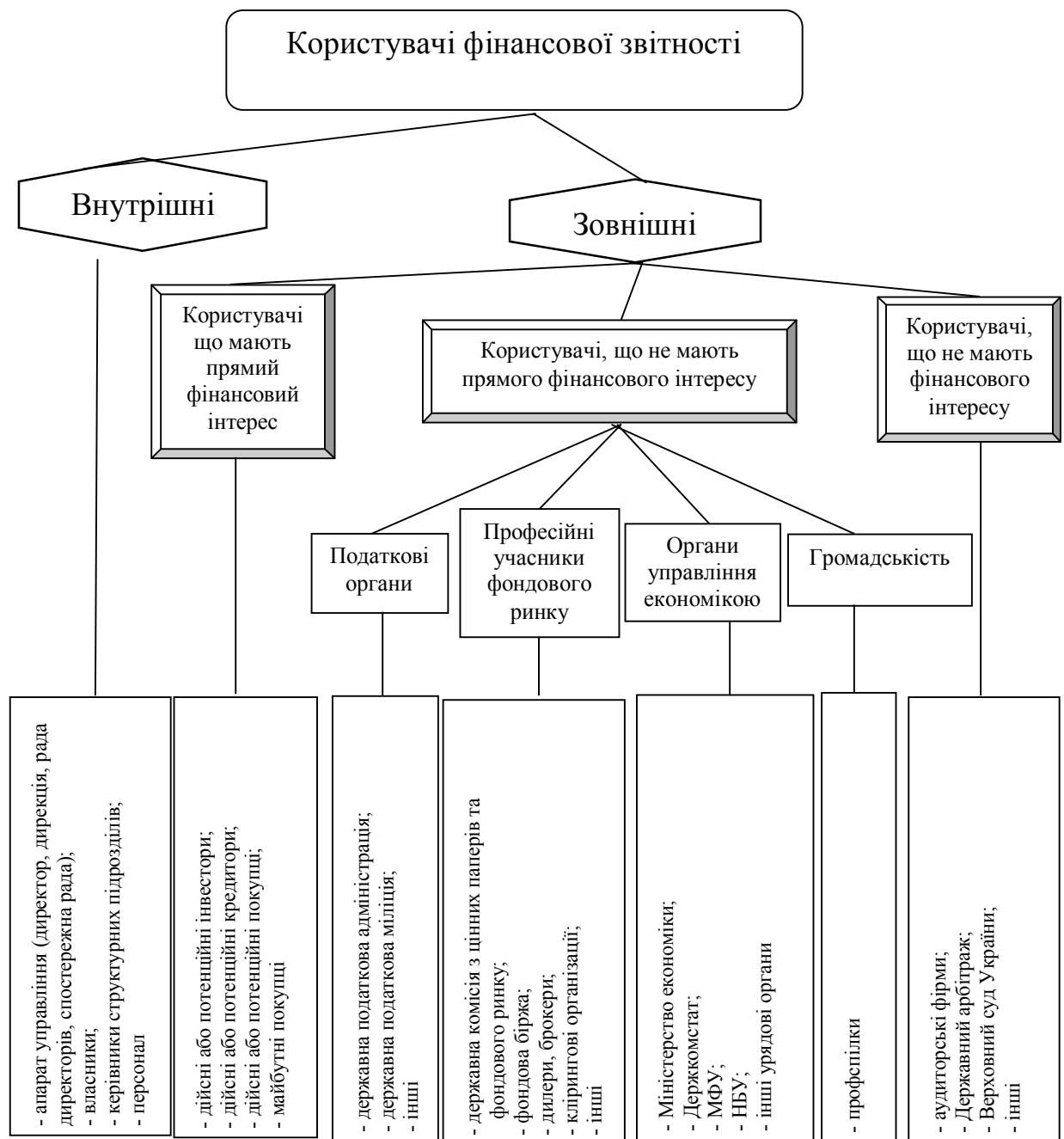

Рис. 2. Користувачі фінансової звітності [30;300]

Сторони, зацікавлені в інформації про діяльність підприємства в ринкових умовах можна поділити на дві основні категорії: внутрішні та зовнішні користувачі.

Для внутрішніх користувачів фінансової звітності відноситься управлінський персонал підприємства, який приймає різні рішення виробничого та фінансового характеру, крім того, фінансова звітність є ланкою між підприємством і зовнішнім середовищем. Метою надання

підприємством звітності зовнішнім користувачам в умовах ринку є одержання додаткових фінансових ресурсів на фінансових ринках. Відповідальність за додержання ефективного зв'язку між підприємством і фінансовими ринками несуть фінансові менеджери вищої управлінської ланки підприємства. Так як рішення зовнішніх користувачів за інших рівних умов приймаються на основі безмежного кола показників фінансової звітності, саме ці показники знаходяться в центрі уваги фінансового менеджера і є кінцевим етапом в ході оцінки впливу прийнятих управлінських рішень на фінансовий стан підприємства.

Серед зовнішніх користувачів фінансової звітності виділяють дві групи:

1) користувачі, безпосередньо зацікавлені в діяльності підприємства;

2) користувачі, опосередковано зацікавлені в ній.

До першої групи відносяться:

➤ теперішні та потенційні власники підприємства, яким необхідно визначити збільшення або зменшення частки власних засобів підприємства та оцінити ефективність використання ресурсів керівництвом підприємства;

➤ теперішні та потенційні кредитори, які використовують звітність для оцінки доцільності надання або продовження кредиту, визначення умов кредитування, гарантій повернення умов кредитів, оцінки довіри до підприємства, як до клієнта;

➤ постачальники та покупці, які визначають надійність ділових зв'язків з клієнтом;

➤ держава в особі податкових органів, які перевіряють правильність оформлення звітних документів, розрахунок податків, визначають податкову політику;

➤ службовці підприємства, які цікавляться даними звітності з точки зору рівня їх заробітної плати та перспектив роботи на даному підприємстві.

До другої групи користувачів належать юридичні та фізичні особи, яким вивчення звітності необхідно для захисту інтересів першої групи користувачів, а саме:

- аудиторські служби, які перевіряють дані звітності на відповідність законодавству та загальноприйнятим правилам обліку та звітності з метою захисту інтересів інвесторів;
- консультанти по фінансових питаннях, які використовують звітність з метою розробки рекомендацій своїм клієнтам щодо розміщення капіталу в те чи інше підприємство;
- біржі цінних паперів;
- державні органи, які приймають рішення про реєстрацію підприємств, призупинення діяльності підприємств та оцінюють необхідність зміни методів обліку та складання звітності;
- законодавчі органи;
- юристи, яким необхідна звітність для оцінки виконання договорів, дотримання законодавчих норм при розподілі прибутку, а також для визначення умов пенсійного забезпечення;
- преса та інформаційні агентства, які використовують звітність для підготовки оглядів, оцінки тенденцій розвитку і аналізу діяльності окремих підприємств та галузей, розрахунку узагальнених показників фінансової звітності;
- статистичні органи, які використовують звітність для статистичних узагальнень по галузях та для порівняльного аналізу і оцінки результатів діяльності на галузевому рівні;
- профспілки, зацікавлені у фінансовій інформації для визначення власних вимог у відповідності до заробітної плати та умов трудових угод.

Фінансова звітність, складена згідно із НП(С)БО, задовольняє інформаційні потреби, що є загальними для всіх користувачів. Такі фінансові звіти не здатні забезпечити окремих користувачів усією інформацією, потрібною їм для прийняття рішень. Через це окремі групи користувачів

можуть встановлювати інші або додаткові вимоги до інформації. Уряд країни може встановити додаткові звіти для визначення і контролю податків. Своєю чергою керівництво підприємства визначає склад і зміст внутрішньої звітності, необхідної для планування, контролю і прийняття рішень. Водночас НП(С)БО наголошують, що будь-які додаткові вимоги не повинні впливати на фінансові звіти, що складаються для інших користувачів. Такий підхід означає, що жодна група користувачів не повинна мати пріоритету щодо змісту фінансової звітності загального призначення. До користувачів фінансових звітів згідно НП(С)БО належать існуючі та потенційні інвестори, працівники, кредитори, клієнти, урядові установи та громадськість. [30;300]

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду та розкриття облікової політики та її змінах, що робить можливим ретроспективний та перспективний аналіз діяльності підприємства.

Такі компоненти фінансової звітності, як баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал та звіт про рух грошових коштів, складаються з статей, які об'єднуються у відповідні розділи.

Виходячи з цього, метою фінансових звітів загального призначення є надання інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень.

Користувачі фінансової звітності потребують систематизованої інформації про діяльність підприємства, інвесторами або власниками якої вони є або мають (бажають) стати. Тому відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» усі підприємства та організації повинні на основі даних бухгалтерського обліку складати і подавати річну фінансову (бухгалтерську) звітність.(табл.2)

Річна звітність складається з Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових

коштів, Звіту про власний капітал і Приміток до річної фінансової звітності (форми № 1-5).

Таблиця 2

Річна фінансова звітність підприємства [34, 360]

Підприємства	Складові				
	Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Звіт про рух грошових коштів	Звіт про власний капітал	Примітки
Усі підприємства (крім бюджетних організацій, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва)	+	+	+	+	+
Суб'єкти малого підприємництва та представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності	+	+	-	-	-

Показники річної бухгалтерської звітності складаються наростаючим підсумком з початку звітного року за січень-грудень.[37, 6]

Річна фінансова звітність подається підприємствами не пізніше 20 лютого, наступного за звітним року. Конкретні терміни подання фінансової звітності підприємству встановлює власник або орган, до сфери управління якого належить підприємство. Датою подання фінансової звітності вважається день фактичної передачі її за належністю, а у разі надсилання її поштою – дата її одержання адресатом звітності, зазначена на штемпелі підприємства зв'язку, що обслуговує адресата.

За значенням в управлінні народним господарством звітність поділяється на державну і внутрішньогосподарську.

Державна звітність встановлюється органами державного управління і включає бухгалтерську і статистичну звітність. Вона містить показники економічного й соціального розвитку підприємств, регіонів, галузей та країни в цілому.

Внутрішньогосподарська звітність – це звітність внутрішньогосподарських підрозділів підприємств. Вона містить короткі відомості про діяльність підрозділів підприємства за встановленими для них показниками.[6;24].

За призначенням звітність поділяють на загальнодержавну й відомчу.

Міністерства і відомства за погодженням з Мінфіном і Мінстатом України можуть запроваджувати ще й додаткові форми звітності за умови, що вони не призведуть до дублювання або зміни чинної загальнодержавної звітності. Ця звітність затверджується наказом міністра і називається відомчою. За змістом звітних даних і їх застосуванням у галузях народного господарства виділяють типову та спеціалізовану звітність.

В типовій звітності відображаються показники однакового змісту, тобто ті, що характерні для всіх підприємств незалежно від виду діяльності та форми власності. Бланки такої звітності називаються типовими формами. До спеціалізованої відносять звітність, що характеризує діяльність підприємств і організацій окремої галузі народного господарства або її підгалузей. За обсягом показників звітність поділяється на коротку й повну.

Коротка звітність подається за звітний місяць або квартал.

Повна звітність подається за всіма показниками, затвердженими в установленому порядку, включаючи й ті, щодо яких було вже відправлено короткі звіти.

За мірою узагальнення інформації розрізняють звітність: первинну, зведену та консолідовану.

Під первинною звітністю розуміють звітність окремих підприємств.

Зведену звітність одержують через зведення первинної звітності. За відомчою належністю така звітність складається всіма міністерствами і

відомствами у вищих органах управління, а за територіальним принципом і галузями народного господарства – органами статистики. Зведена бухгалтерська звітність складається щоквартально і за рік.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» консолідована фінансова звітність – це звітність, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці.

Консолідована фінансова звітність – фінансова звітність групи, подана як фінансова звітність єдиного підприємства. [9; 145]

Характерною рисою цієї звітності є те, що активи, зобов'язання, доходи та витрати двох чи більше юридично самостійних одиниць об'єднуються в окрему систему фінансових звітів.(рис.3)

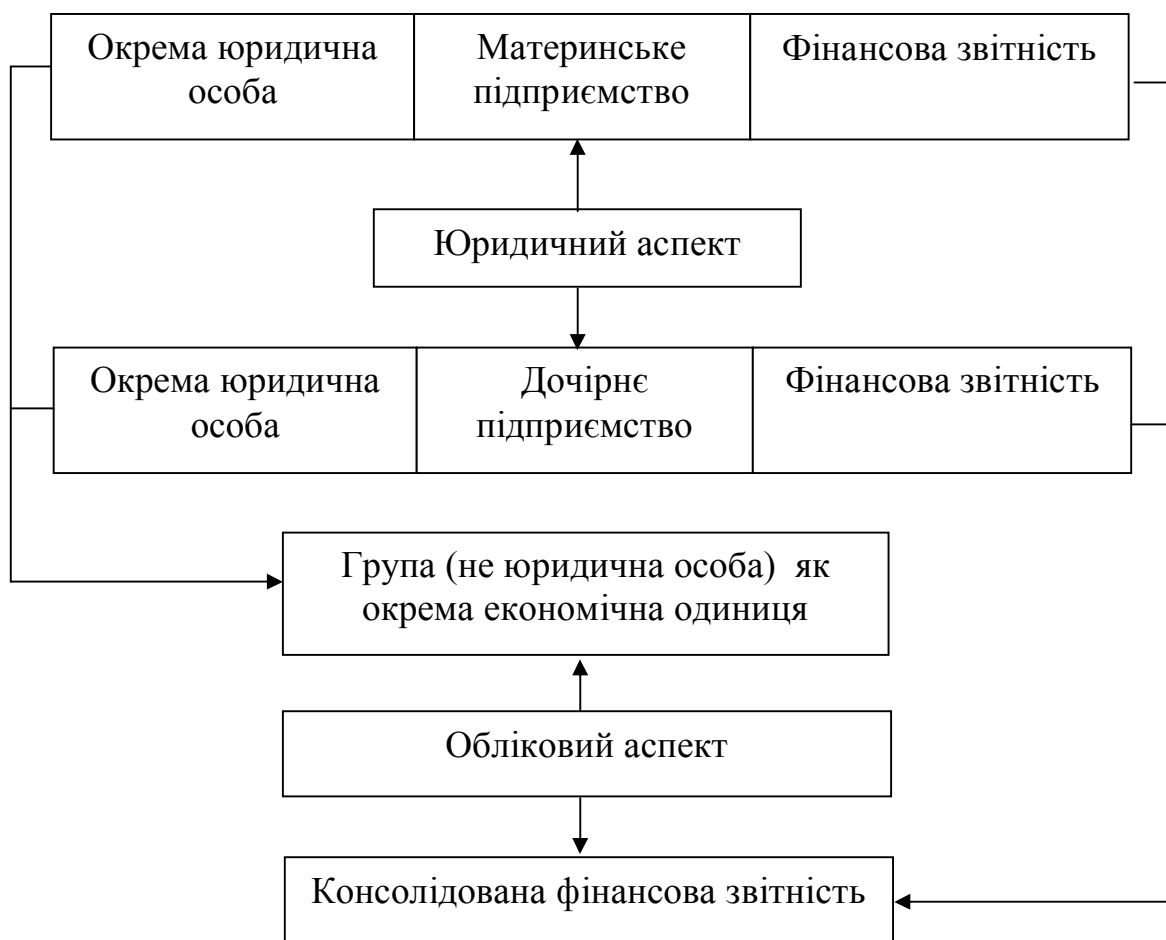

Рис. 3. Обліковий та юридичний аспекти взаємозв'язків материнського та дочірнього підприємств [9; 560]

Згідно П(С)БО 20 «Консолідована фінансова звітність» консолідовану фінансову звітність повинне подавати материнське підприємство. Проте материнське підприємство може не подавати консолідовану фінансову звітність, коли воно само є дочірнім підприємством, за умови:

- ✓ якщо воно повністю належить іншому підприємству;
- ✓ згоди на це власників частки меншості.

МСБО 27 «Консолідовані фінансові звіти та облік інвестицій у дочірні підприємства» визначає контроль як повноваження керувати фінансовою та операційною політикою підприємства з метою отримання вигод від його діяльності. Звичайно материнське підприємство контролює дочірнє підприємство, якщо воно володіє понад половиною голосів останнього, крім випадків, коли існує чітке свідчення, що таке володіння не забезпечує контроль.

За терміном подання розрізняють звітність термінову і звичайну.

Термінова звітність подається протягом чотирьох днів після закінчення звітного періоду.

Звичайна звітність подається в установленний термін.

За способом відправлення звітність поділяється на поштову, телеграфну і ту, яка подається особисто.

Залежно від періоду, який охоплює звітність поділяється на проміжну (періодичну) та річну.

Проміжна фінансова звітність – це фінансова звітність, яка включає повний комплект фінансових звітів або комплект стислих фінансових звітів за проміжний період.

Проміжним періодом є період фінансової звітності, коротший за повний фінансовий рік.

Отже, проміжним періодом може бути місяць, квартал, півріччя. Склад проміжної фінансової звітності, порядок визнання та оцінки її статей визначає МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність».

Проміжна фінансова звітність включає стислі або повні звіти за такі періоди (табл.3.) [20,43].

Таблиця 3

Звітні періоди (дати), за які слід надавати проміжну фінансову звітність

Звіт	Періоди (дати), включені до звіту
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	На кінець поточного проміжного періоду та порівняльний баланс за станом на кінець безпосередньо попереднього фінансового року
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	За поточний проміжний період і наростаючим підсумком за поточний фінансовий рік до дати звітності разом із порівняльними звітами про прибутки та збитки за зіставні проміжні періоди (поточний і за рік до дати звітності) безпосередньо попереднього фінансового року
Звіт про зміни у власному капіталі	Наростаючим підсумком за поточний фінансовий рік до дати звітності разом із порівняльними звітами за звітний період за рік до дати звітності безпосередньо попереднього фінансового року
Звіт про рух грошових коштів	Наростаючим підсумком за поточний фінансовий рік до дати звітності разом із порівняльними звітами за звітний період за рік до дати звітності безпосередньо попереднього фінансового року

Основним призначенням проміжної фінансової звітності є оновлення останнього повного комплексу річних фінансових звітів. Тому основну увагу при складанні таких звітів слід приділяти новим видам діяльності, новим подіям і обставинам, а не дублюванню інформації, відображеної в останніх річних фінансових звітах. МСБО 34 вимагає наводити у примітках до проміжних фінансових звітів мінімальну інформацію, яка є суттєвою і не розкрита в інших компонентах проміжної фінансової звітності. Таку інформацію слід наводити за період з початку фінансового року до звітної дати.

Річна звітність характеризує всі сторони господарської діяльності та фінансові результати роботи підприємства за рік.

Складання річного бухгалтерського звіту регламентують такі

документи:

1. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні.
2. Вказівки щодо організації бухгалтерського обліку в Україні.
3. Інструкція про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства.
4. Вказівки про склад та порядок заповнення облікових реєстрів малими підприємствами.

Система звітності в цілому забезпечує власників і органи державного управління інформацією для прийняття своєчасних і правильних управлінських рішень.

Бухгалтерська звітність має відображати наростаючим підсумком майновий та фінансовий стан підприємства, результати господарської діяльності за звітний період (місяць, квартал, рік) і ґрунтуватися на даних систематичного й аналітичного обліку.

Типові форми бухгалтерської звітності та інструкції про порядок їх заповнення розробляються й затверджуються Міністерством фінансів України за погодженням із Держкомстатом України.

Керівним організаціям забороняється вимагати подання бухгалтерської звітності за формами, не затвердженими у встановленому порядку, а також розсилання її за невстановленими адресами.

Відповідно, на основі даних бухгалтерського обліку підприємства зобов'язані складати фінансову звітність. Фінансову звітність підписують керівник та головний бухгалтер підприємства. [25; 231]

Фінансова звітність повинна містити мінімально необхідну інформацію для задоволення потреб тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Кожний фінансовий звіт повинен містити дату, станом на яку наведені його показники, або період, який він охоплює. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, передбаченого цим Положенням (стандартом), то причини і наслідки повинні бути розкриті

у примітках до фінансової звітності.

У фінансовій звітності повинна бути вказана валюта, в якій відображені елементи звітності, та одиниця її виміру. Якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в якій ведеться бухгалтерський облік, то підприємство повинно розкривати причини цього та методи, що були використані для переведення фінансових звітів з однієї валюти в іншу, при складанні фінансової звітності встановлений кордон істотності в розмірі 0,1 тис.грн. звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік.

Фінансова звітність підприємства використовується самими власниками, підприємствами для аналізу та контролю за виконанням договірних зобов'язань і аналізу господарської діяльності, для складання планів на майбутнє. Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб. Відповідно до НП(С)БО 1 до фінансової звітності відносяться:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- Звіт про рух грошових коштів;
- Звіт про власний капітал;
- Примітки до звітів.

У сукупності ці звіти достатньо характеризують господарську діяльність, фінансові результати й фінансовий стан підприємства, а при ретельному аналізі показників користувачі можуть виявити позитивні чи негативні тенденції явищ і процесів, що відбуваються на підприємстві. В той час показники собівартості продукції, рентабельності, витрат у розрізі окремих видів продукції у звітах не наводяться, оскільки становлять комерційну таємницю. Фінансова звітність розробляється таким чином, щоби задовольнити всіх користувачів необхідною інформацією, але це завдання нереальне з огляду на різні інтереси кожного з них. У звітах розкривається

найсуттєвіша інформація про діяльність підприємства, а кожний користувач вибирає для себе ті показники, які його цікавлять.

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, містять відповідну інформацію попереднього періоду і розкривають облікову політику підприємства і її зміни (табл.4).

Таблиця 4

Зміст основних компонентів фінансової звітності

Компоненти фінансової звітності	Зміст
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Економічні ресурси, що є в підприємстві на дату складання балансу
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Доходи, витрати і фінансові результати діяльності за звітний період
Звіт про власний капітал	Зміни в складі власного капіталу протягом звітного періоду
Звіт про рух грошових коштів	Надходження і використання грошових коштів протягом звітного періоду
Примітки	Сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами)

Згідно МСБО 1 фінансова звітність підприємства містить:

- Баланс;
- Звіт про прибутки і збитки;
- Звіт про зміни у власному капіталі;
- Звіт про рух грошових коштів;
- Виклад облікової політики та пояснювальної примітки.

Призначення компонентів фінансової звітності показано в таблиці 5.

Компоненти фінансової звітності взаємопов'язані, оскільки відображають провідні аспекти господарської діяльності підприємства.

Жодний звіт не може надати всю потрібну користувачам інформацію, а

тому і компоненти фінансової звітності слід розглядати у комплексі. Сукупність однорідної інформації, що відображається у фінансових звітах, називають елементами.

Таблиця 5

Призначення основних компонентів фінансової звітності

Компонент звітності	Призначення
Баланс	Інформація про фінансове становище підприємства на певну дату
Звіт про прибутки і збитки	Інформація про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період
Звіт про зміни у власному капіталі	Інформація про зміни у власному капіталі протягом звітного періоду
Звіт про рух грошових коштів	Інформація про надходження і вибуття грошових коштів в наслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду
Виклад облікової політики та пояснювальної примітки	Повне розкриття інформації про діяльність підприємства та обрані ним методи обліку

Основними елементами фінансових звітів є такі:

- активи;
- зобов'язання;
- власний капітал;
- доходи, витрати, прибутки і збитки;
- рух грошових коштів.

Інформація заходиться в статті фінансових звітів при наявності двох критеріїв:

1. Існує ймовірність надходження або вибуття майбутніх економічних вигод, які пов'язані з цією статтею;
2. Оцінка статті може бути достовірно визначена.

Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, економічна вигода – це потенційна можливість одержання підприємством грошових коштів від використання активів.

Перший критерій відображення статей у фінансовій звітності

пов'язаний із тим, у якому звіті буде знаходитися стаття – у балансі або в звіті про фінансові результати, тобто враховується відповідність результатів господарських операцій визначенню активів, зобов'язань, власного капіталу, прибутків або витрат, що приведені НП(С)БО 1.

Другий критерій допомагає визначитися з тим, чи будуть результати господарської операції відображені у фінансовій звітності або тільки в примітках до неї. Кожний із звітів має власну структуру і призначення (рис.4).

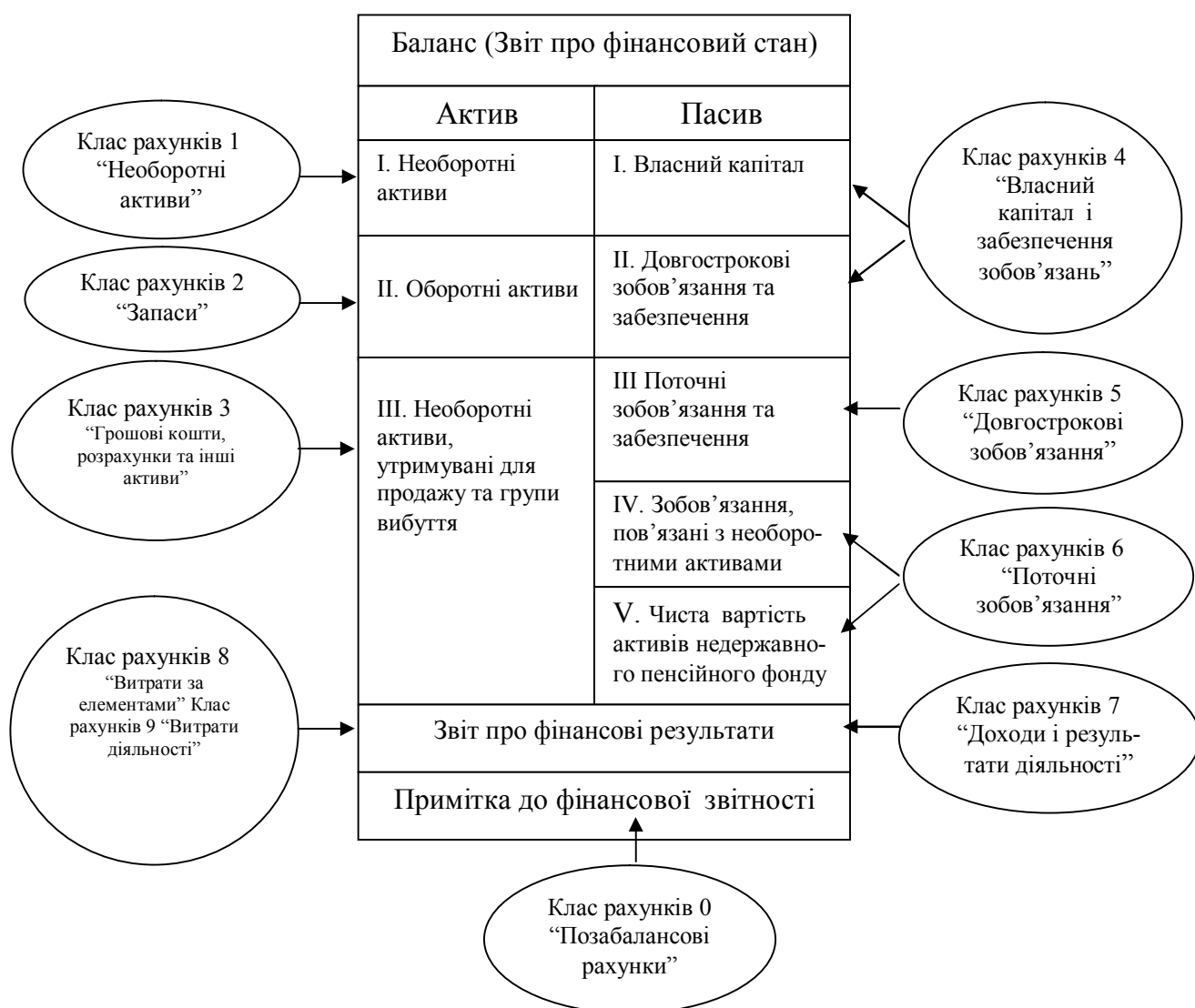

Рис.4. Загальна схема відображення об'єктів обліку на рахунках та у формах фінансової звітності

Порядок складання балансу регламентовано НП(С)БО 1. Метою

складання балансу (звіту про фінансовий стан) є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. Структура балансу може бути подана так:

Активи = Власний капітал + Зобов'язання

Активи – це ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла в результаті минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Звіт про фінансові результати являє собою звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період. Порядок його складання регламентовано НП(С)БО 1. Загальна структура звіту про фінансові результати наведена на рисунку 5.

Розглянемо детальніше порядок визначення елементів звіту про фінансові результати.

Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що приводять до збільшення власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок власників).

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що приводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок вилучення або розподілу власниками).

Баланс (Звіт про фінансовий стан) і Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) є обов'язковими формами звітності для складання всіма підприємствами України незалежно від форм власності, розміру підприємства, галузевої приналежності. Для малих підприємств встановлені

спрощені форми цих звітів.

Рис. 5. Структура звіту та фінансові результати (прибутки і збитки)

Порядок складання Звіту про рух грошових коштів регламентується НП(С)БО 1. Метою складання цього звіту є надання інформації про зміни у грошових коштах та їх еквівалентах, для чого зміни у складі грошових коштів відображаються за видами звичайної діяльності.

Звіт про рух грошових коштів використовують разом з іншими формами фінансової звітності, що надає можливість зробити оцінку змін у

чистих активах, фінансовій структурі, включаючи ліквідність та платоспроможність. Під рухом грошових коштів розуміють надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.

Звіт про власний капітал, його зміни та порядок розкриття інформації встановлює НП(С)БО 1. У цьому звіті у розрізі окремих елементів власного капіталу відображають: залишок на початок року, коригування за окремими видами власного капіталу внаслідок змін в обліковій політиці, виправлення помилок, переоцінки, а також інші показники.

Останньою формою фінансової звітності є Ф.5 «Примітки до річної фінансової звітності». У Примітках виділено 10 основних розділів, у яких відображають показники та їх зміни протягом року майже за всіма об'єктами обліку. Примітки складаються на основі бухгалтерських реєстрів, аналітичних даних та інших форм фінансової звітності.

3. БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА, ЯК ОСНОВНА ФОРМА ФІНАНСОВОЇЗВІТНОСТІ

В сучасних умовах господарювання наша держава здійснює цілеспрямовану, послідовну політику щодо інтеграції у світове співтовариство. Значимим елементом цієї політики є уніфікація обліку і статистики згідно з міжнародно визнаними нормами, принципами і стандартами та перехід підприємств і організацій країни на міжнародну систему бухгалтерського обліку.

В нинішніх умовах вивчення бухгалтерського обліку спрямовується на формування у людей свідомого розуміння необхідності організації чіткої системи обліку як основи управління бізнесом, захисту інтересів власника, підвищення ефективності господарювання. Опанування знаряддями бухгалтерського обліку, контролю і аналізу господарської діяльності з метою

виявлення слабких місць у роботі підприємства і знаходження – є головною метою керівника, менеджера чи бухгалтера підприємства. Для того, щоб можна було використати дані, які відображені на рахунках бухгалтерського обліку, в управлінні підприємством, їх потрібно згрупувати. Одним із способів групування облікових даних є бухгалтерський баланс [22; 78].

Баланс – спосіб узагальненого відображення в грошовій одиниці стану господарських засобів власного капіталу та зобов'язань на певну дату у формі звітної таблиці для внутрішніх і зовнішніх користувачів [10; 57]. Він дозволяє визначити загальну вартість майна, вартість мобільних (оборотних) засобів, величину власних та залучених коштів підприємства. Методологічно та організаційно баланс є невід'ємним елементом всієї системи бухгалтерського обліку та виступає завершальним етапом облікового процесу, що обумовлює органічну єдність показників, які в ньому відображаються з первинною документацією та обліковими регістрами.

Передусім, баланс є зовнішнім відображенням тієї господарської єдності, яка властива кожному підприємству. Діяльність підприємства є складною, багатогранною і динамічною; підприємство не має постійних зовнішніх меж, які б встановлювали реальні рубежі його діяльності та визначали її дійсний зміст. Такі реалії змальовує тільки баланс (звіт про фінансовий стан), даючи порівняльну грошову оцінку всім економічним, юридичним та адміністративно-господарським відносинам підприємства на кожний даний момент. Тільки баланс дає можливість наочно усвідомити обсяг і зміст виконаної за звітний період роботи.

Баланс із особливою чіткістю відображає фінансовий стан підприємства, показуючи, чиї кошти вкладено в підприємство, як їх розміщено чи є довгострокові позики, чи забезпечено покриття зобов'язань перед кредиторами тощо.

Використовуючи низку щорічних балансів, можна чітко собі уявити динаміку економічного розвитку підприємства та його господарської діяльності. Порівнянням точних цифр балансових даних у належній обробці

з'ясовують, наскільки раціонально і економно велася на підприємстві робота, якою ціною досягнуто кінцевих результатів, чи достатньо матеріальних запасів, чи надійні дебітори тощо.

Існування своєчасних та правильно складених балансів дозволяє кожному керівникові, обмірковуючи всі позитивні та негативні сторони діяльності підприємства, свідомо вести господарство, пошук внутрішніх резервів та запровадження їх у дію.

Термін „баланс" походить від латинських слів „bis" – двічі і „lanx" – частина терезів (чаші), звідки „bislanx" означає буквально дві чаші як символ рівноваги; „bilanx" разом зі словом „libra" (терези) означало у римлян двочашкові терези (libra bislanx).[22; 78]

Саме тому, в бухгалтерському обліку вчені-економісти дають декілька визначень терміну „баланс".

Одні автори, а саме Бутинець Ф.Ф. [3; 65], Хом'як Р.Л. [9; 19], відмічають, що баланс – це один з елементів методу бухгалтерського обліку. В цьому випадку баланс визначають як спосіб узагальнення та економічного групування інформації про стан активів підприємства за їх складом і розміщенням та джерелами їх утворення і цільовим призначенням у грошовій оцінці на певну дату.

А інші – Чижевська Л.В., Береза С.Л. [4; 66] – розглядають бухгалтерський баланс як одну із форм звітності. В цьому розумінні баланс визначається як звітна таблиця, що складається з двох урівноважених частин, одна з форм звітності, яка за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначається як звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал.

Слово «баланс», як відзначають Кужельний М.В. та Лінник В.Г.[50], має ще й третє – цілком інше значення, коли його застосовують для кількісних зіставлень певних економічних явищ. У таких балансах може і не бути рівності активу і пасиву: їх називають активними, наприклад, активний торговий баланс, коли вивіз перевищує ввіз, чи пасивними, коли потреби

перевищують наявність відповідних ресурсів, товарно-матеріальних цінностей, нематеріальних активів.

На нашу думку, бухгалтерський баланс – це спосіб групування та узагальненого відображення в грошовій оцінці стану господарських засобів і джерел їх утворення на певну дату у формі звітної таблиці, складеної бухгалтером для внутрішніх та зовнішніх користувачів з метою прийняття ними управлінських та інвестиційних рішень.

Отже, баланс це – узагальнюючий документ бухгалтерського обліку, який містить взаємопов'язані повідомлення про засоби підприємства і джерел їх формування, а також інформацію в грошовій оцінці про фінансовий стан підприємства на певну дату, та відображає співвідношення між економічними ресурсами підприємства та вимогами на них.

Основною метою балансу (звіту про фінансовий стан) є відображення стану господарських засобів та джерел їх утворення на певну дату. Звідси випливає, що баланс є синтезом професійних дій фахівців з обліку, рушієм правильного ведення обліку, Інструментом визначення економічних, юридичних та господарських відносин підприємства, передумовою для ефективного нормування, поточного та перспективного планування, найважливішим звітним документом.

Відповідно до НП(С)БО 1, баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [40].

Бухгалтерські баланси в залежності від окремих ознак класифікуються наступним чином (рис.6).

Таким чином, за часом складання бухгалтерські баланси можуть бути:

- ✓ вступні;
- ✓ поточні;
- ✓ ліквідаційні;
- ✓ розділювальні;
- ✓ об'єднуючі.

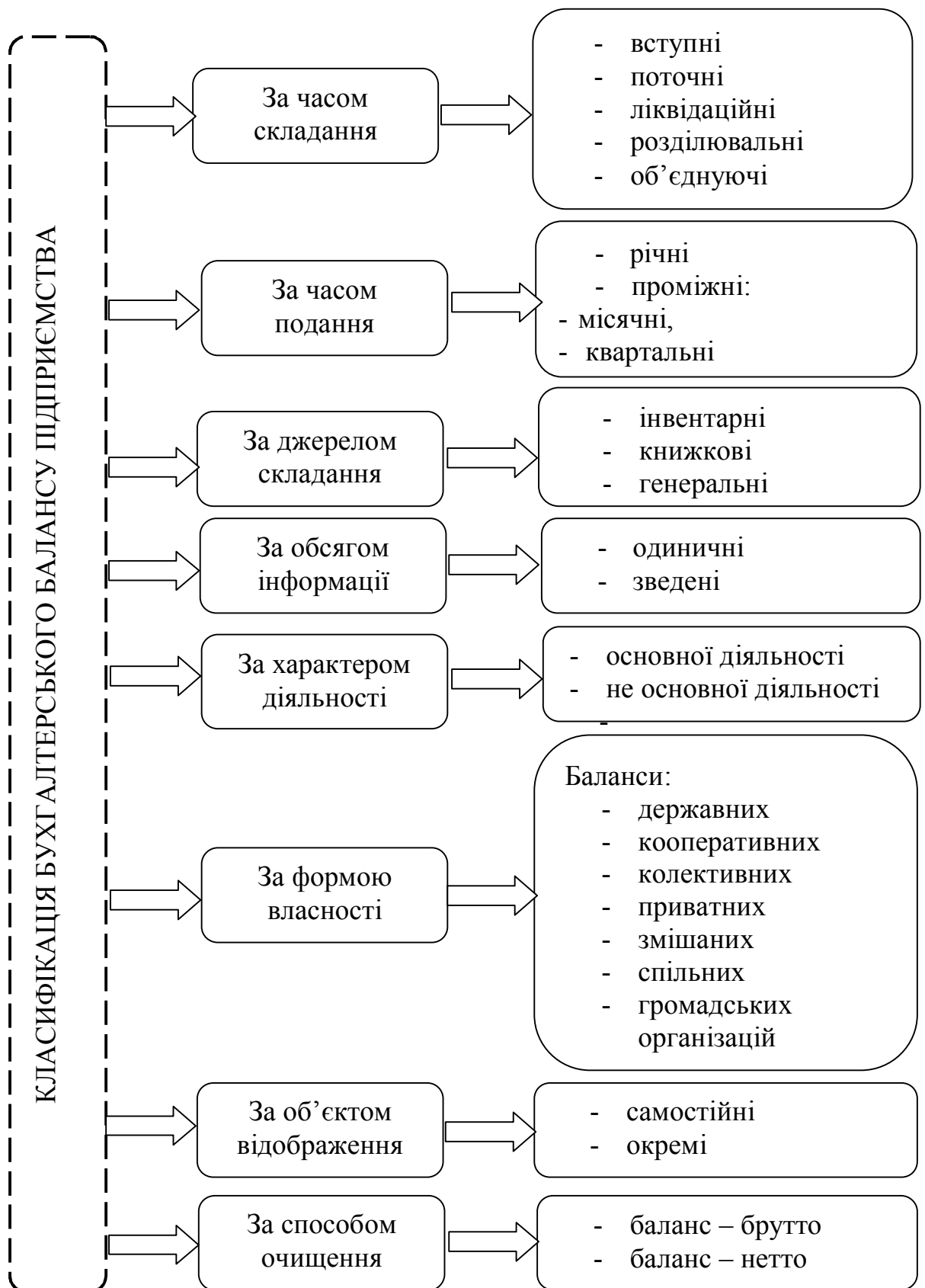

Рис. 6. Класифікація бухгалтерського балансу

Вступний баланс складають на момент виникнення організації. Він визначає суму цінностей, з якими організація починає свою діяльність.

Поточні баланси складають періодично протягом усього часу існування організації. Вони поділяються на початкові (вхідні), проміжні і заключні (вихідні). Початковий баланс формується на початок, а заключний – на кінець звітного року.

Звідси випливає, що остаточний баланс звітного року є початковим балансом наступного року, тобто ці баланси, по суті, заключні. Проміжні баланси складаються за період між початком і кінцем року. Проміжні баланси відрізняються від заключних, по-перше тим, що до останнього додається більше число звітних форм, що розкривають ті або інші статті балансу. По-друге, проміжні баланси складаються, як правило, тільки на підставі даних поточного бухгалтерського обліку, тоді як перед складанням остаточного балансу має бути проведена повна інвентаризація всіх статей балансу (основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахунків) із відображенням її результатів, унаслідок чого остаточні баланси більш реальні.

Ліквідаційний баланс формують при ліквідації організації. Ці баланси складають протягом усього періоду ліквідації, вони також називаються вступними ліквідаційними (на початок періоду ліквідації), проміжними ліквідаційними (протягом вищевказаного періоду) і заключними ліквідаційними (на кінець періоду ліквідації).

Розділювальні баланси складають у момент поділу великої організації на декілька більш дрібних структурних одиниць або передачі однієї або декількох структурних одиниць даної організації іншій організації. У останньому випадку баланс часто називають передаточним.

Об'єднуючий баланс формують при об'єднанні (злитті) декількох організацій в одну або при приєднанні однієї або декількох структурних одиниць до певної організації.

За джерелами складання баланси підрозділяються на інвентарні,

книжкові і генеральні.

Інвентарні баланси складають тільки на підставі інвентарю (опису) засобів; вони являють собою скорочений і спрощений його варіант. Такі баланси необхідні або при виникненні нової організації на майновій основі, організації що існувала раніше, або при зміні підприємством своєї форми (наприклад, перетворення його з державного в акціонерне).

Книжковий баланс складають на підставі тільки книжкових записів (даних поточного бухгалтерського обліку), без попередньої перевірки їх шляхом інвентаризації.

Генеральний баланс складають на підставі облікових записів і даних інвентаризації. Відповідно до останнього уточнюються залишки засобів, тим самим підвищується реальність балансу.

За обсягом інформації баланси поділяються на одиничні і зведені.

Одиничний баланс відображає діяльність тільки однієї організації.

Зведені баланси утворюються шляхом механічного додавання сум, що значаться на статтях декількох одиничних балансів, і підрахунку загальних результатів активу і пасиву. У такому балансі окремі графи характеризують стан засобів тих або інших організацій, а графа "Усього" відображає загальний стан засобів всіх організацій у цілому.

Консолідовані баланси є різновидом зведених балансів. Консолідовані баланси це – об'єднання балансів організацій, юридично самостійних, але взаємозалежних економічно і фінансово.

За характером діяльності баланси можуть бути основної і не основної діяльності.

Діяльність називається основною, якщо вона, що відповідає профілю організації, її статуту (наприклад, для будівельних організацій основною є діяльність по будівництву і реалізації будівельної продукції). Всі інші види діяльності організацій – не основні (підсобні сільськогосподарські, житло-комунальні і транспортні господарства і т.д.).

За формами власності розрізняють баланси державних, муніципальних,

кооперативних, колективних, приватних, змішаних і спільних організацій, а також громадських організацій. Вони відрізняються в основному по джерелах утворення власних засобів.

За об'єктом відображення баланси діляться на самостійні й окремі.

Самостійний баланс мають тільки організації, що є юридичними особами. Окремий баланс складають структурні підрозділи організацій (філії, цехи, автотранспортні і житло-комунальні господарства і т.д.).

За засобом «очищення» можуть бути баланси-брутто і баланси-нетто.

Баланс-брутто – це баланс, що включає в себе регулюючі статті. Регулюючими називають статті, суми по яких при визначенні фактичної собівартості (або залишкової вартості) засобів відраховуються із суми тієї або іншої статті. Наприклад, для розрахунку залишкової вартості основних засобів із суми статті «Основні засоби» відраховується сальдо регулюючої статті «Знос основних засобів». Баланс-нетто – це баланс, із якого виключені регулюючі статті. Виключення із балансу регулюючих статей називається його "очищенням".

Баланс підприємства складається станом на кінець останнього дня звітного періоду і подається у складі річної та проміжної (місячної, квартальної) звітності.

Елементами балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін в ньому є:

✓ активи – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому;

✓ зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди;

✓ власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.[22; 79]

Активи і зобов'язання не підлягають згортанню, за винятком випадків,

передбачених окремими стандартами.

В балансі актив відображається за умови, що оцінка його може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням.

Витрати на придбання та створення активу, які не відповідають зазначеним умовам, не можуть бути відображені в балансі і включаються до складу витрат звітного періоду у звіті про фінансові результати.

В балансі зобов'язання відображаються, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Власний капітал відображається в балансі одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які і призводять до його зміни.

Баланс складається з двох частин: Активу і Пасиву, підсумок яких повинен бути однаковим, бо саме поняття «баланс» передбачає рівність. Кожна з частин Балансу складається з декількох розділів.

Актив складається з трьох розділів: необоротні активи, оборотні активи і витрати майбутніх періодів.

Пасив містить п'ять розділів: власний капітал, забезпечення майбутніх витрат і платежів, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів.

Структурною одиницею будь-якого розділу Активу чи Пасиву, а значить, і Балансу в цілому, є стаття, елемент фінансового звіту, який повинен відповідати критеріям, визначеним у НП(С)БО 1.

Господарські засоби та джерела їх утворення групуються в балансі за економічно однорідними групами – статтями балансу. Кількість статей балансу не регламентується нормативними актами, але їх має бути стільки, щоб відобразити стан майна не тільки загалом, але й згідно з його галузевими особливостями, щоб створити передумови для забезпечення контролю за збереженням майна, раціональним та ефективним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, бути важливим джерелом

інформації для аналізу та управління діяльністю підприємства. У зв'язку з цим Міністерство фінансів України розробляє та затверджує номенклатуру статей балансу, погоджуючи її з Держкомстатом України. Між статтями активу і пасиву балансу існує взаємозв'язок. Кожна стаття активу балансу має свої джерела фінансування. Джерелами фінансування довгострокових активів, як правило, є власний капітал і довгострокові позикові кошти. Але не виключається формування довгострокових активів і за рахунок кредитів банку.

Поточні активи утворюються як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок короткострокових позикових коштів (рис. 7).

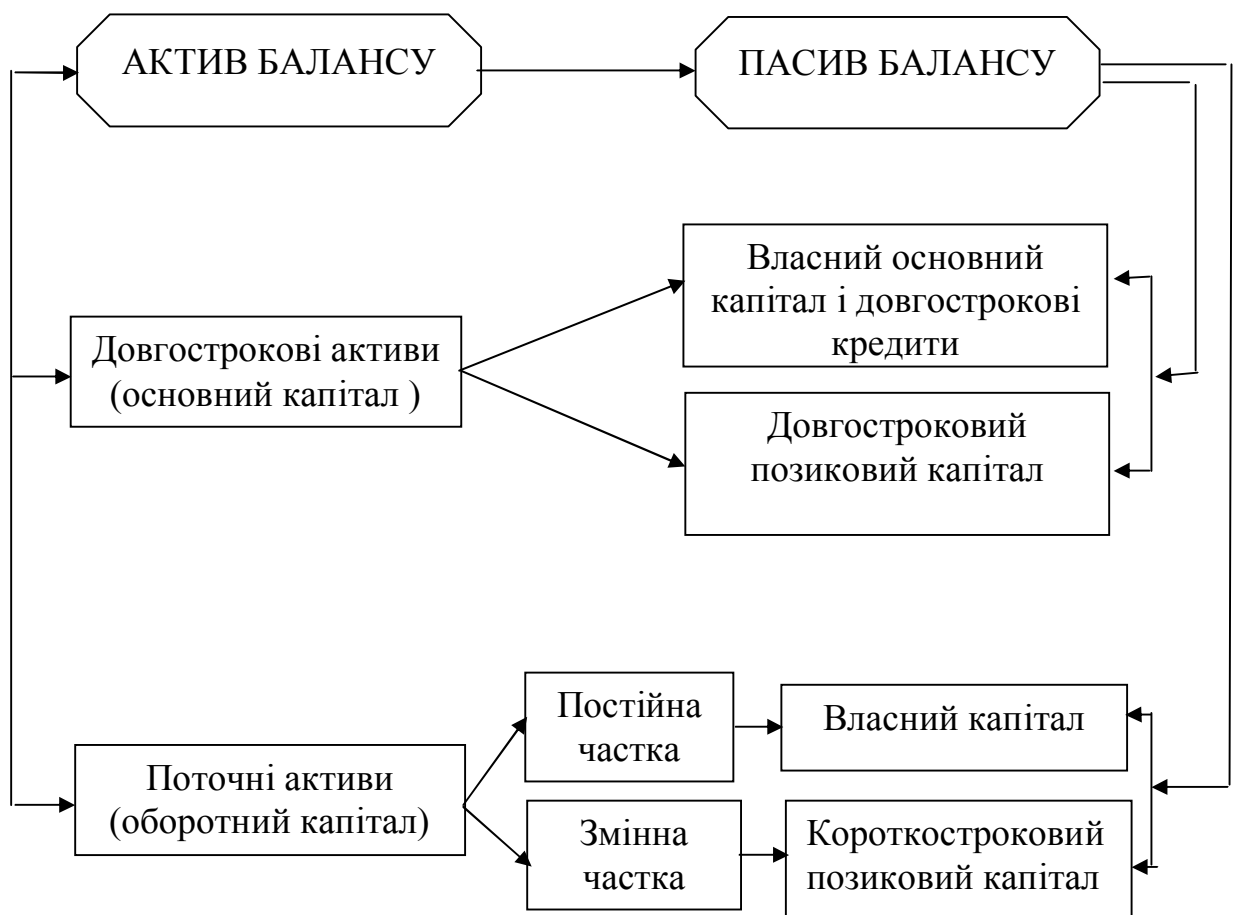

Рис. 7. Взаємозв'язок статей балансу підприємства [31; 93]

Оборотний капітал поділяється на дві частини:

⇒ постійну, що утворюється за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу;

⇒ змінну, що створена за рахунок короткострокових зобов'язань підприємства.

У складі і структурі активів підприємства (постійної та змінної частин) має бути обґрунтована відповідність, тому що збільшення змінної та зменшення постійної частин поточних активів свідчать про посилення фінансової залежності підприємства і нестійкості його положення.

Ступінь їх ліквідності статей активу балансу, тобто швидкість перетворення їх на готівку є основною ознакою їх зобов'язань. Всі активи за цією ознакою поділяються на довгострокові, або основний капітал (Розділ I) і поточні – оборотні активи (Розділ II).

Оборотний капітал може функціонувати як у грошовій, так і в матеріальній формах, може перебувати в сфері виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво) і в сфері обігу (готова продукція, товари, дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги; за розрахунками з бюджетом, за виданими авансами тощо).

Для фінансової діяльності та підвищення її ефективності велике значення мають розміщення капіталу (в основні та оборотні засоби), оптимальність його співвідношення, ефективність використання капіталу, нормативні та наднормативні виробничі запаси, величина дебіторської заборгованості. Якщо створені виробничі потужності підприємства через відсутність сировини матеріалів (виробничих запасів) використовується недостатньо повно, то це негативно позначиться на його фінансовому стані і як наслідок — на фінансових результатах.

У випадку коли на підприємстві створено надлишкові виробничі запаси, які не можуть бути швидко перероблені на наявних виробничих потужностях, то в результаті капітал заморожується, сповільнюється його оборотність і як наслідок погіршується фінансовий стан. Підприємство і при високому рівні рентабельності та нормальних фінансових результатах може також зазнавати фінансових труднощів, якщо воно нераціонально використовує свої фінансові ресурси, тобто допустило велику дебіторську

заборгованість або вклало їх у понаднормові виробничі запаси.

Таким чином, з метою збереження фінансової стійкості й відповідного взаємозв'язку статей балансу підприємствам необхідно постійно контролювати зміни у складі і структурі активів підприємства.

Тепер про головне: основою для заповнення Балансу, тобто формування певної його статті, є бухгалтерські записи про залишки (сальдо) на кінець звітного періоду на синтетичних рахунках і субрахунках 1 – 6 класів Плану рахунків. Усі ці записи повинні бути підтвержені відповідними первинними документами та відображати узагальнену інформацію про активи, капітал та зобов'язання підприємства на кінець звітного періоду. Зв'язок Плану рахунків і розділів балансу наведено в табл.6.

Таблиця 6.

Зв'язок Плану рахунків і розділів Балансу

ПЛАН РАХУНКІВ		ФОРМА 1 «БАЛАНС» (Звіт про фінансовий стан)	
Клас 1	Необоротні активи	Розділ 1 (А)	Необоротні активи
Клас 2	Запаси	Розділ 2 (А)	Оборотні активи
Клас 3	Кошти, рахунки та інші активи	Розділ 3 (А)	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття
Клас 4	Власний капітал та забезпечення зобов'язань	Розділ 1 (П)	Власний капітал
		Розділ 2 (П)	Довгострокові зобов'язання та забезпечення
Клас 5	Довгострокові зобов'язання	Розділ 3 (П)	Поточні зобов'язання та забезпечення
Клас 6	Поточні зобов'язання	Розділ 4 (П)	Зобов'язання пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття
		Розділ 5 (П)	Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду

Розглянемо зміст статей Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Розділ «Необоротні активи» Кожне підприємство враховуючи характер основних господарських операцій та особливості діяльності, вирішує питання поділу активів на оборотні та необоротні, поділ яких згідно НП(С)БО 1 є обов'язковим.

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [9; 92].

Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними.

У цьому розділі активу відображається вартість:

- ⇒ нематеріальних активів;
- ⇒ основних засобів;
- ⇒ незавершене будівництво;
- ⇒ довгострокові фінансові інвестиції;
- ⇒ довгострокова дебіторська заборгованість;
- ⇒ відстрочені податкові активи;
- ⇒ інші необоротні активи.

Щодо складу необоротних активів, то сюди входять:

- незавершене виробництво;
- основні засоби;
- інші довгострокові фінансові інвестиції.

Розділ «Оборотні активи» містить: запаси, векселі одержані, дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками, інша поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші оборотні активи. Запаси – це найбільш значна частина активів підприємства.

Порядок обліку та оцінки запасів визначається П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» За цим нормативним документам, запаси – це активи, які

утримуються для наступного продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також для управління підприємством.

Кожне підприємство у процесі своєї діяльності здійснює витрати, які не можна відразу віднести до витрат конкретного звітного періоду (місяця або року). Виходячи з цього в обліку існує необхідність розмежовувати такі витрати між окремими місяцями або роками з метою їх правильного включення до витрат того чи іншого звітного періоду. Витрати, що здійснені в звітному році, але відносяться до наступного звітного періоду, відображають в обліку і звітності окремою статтею як витрати майбутніх періодів, відповідно на рахунку 39 та у розділі «Витрати майбутніх періодів», і списують на витрати виробництва чи обігу з настанням відповідного строку.

До витрат майбутніх періодів відносяться витрати:

- ✓ пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості;
- ✓ з освоєнням нових виробництв та агрегатів;
- ✓ сплачені авансом орендні платежі;
- ✓ оплата страхового поліса;
- ✓ передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання;
- ✓ витрати на оплату патентів тощо.

Списувати ці суми одразу на валові витрати звітного періоду не можна, оскільки, наприклад, орендні або лізингові відносини підприємства продовжуються протягом тривалого часу, і одночасне списання великої суми орендної плати призведе до необумовленого і значного зменшення валових витрат і, як наслідок, зменшення податків до бюджету.

Розподіл витрат майбутніх періодів здійснюється в залежності від терміну (кількості місяців), до якого вони відносяться, та інших факторів. А якщо не враховувати такого розподілу витрат, то не можна правильно

визначити фінансовий результат, розрахувати собівартість продукції, встановити величину валових витрат і суму податків, які підлягають перерахуванню до бюджету в даному звітному періоді.

Майно підприємства складається із різноманітних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів – носіїв прав власності окремих суб'єктів. Права кожного власника на майно підприємства і на участь у його прибутках визначаються часткою і формою інвестованих коштів. Вони мають бути чітко відображені в бухгалтерському обліку на підставі відповідних документів. Розкриття цих прав є одним з найважливіших завдань фінансової звітності. Власний капітал є гарантією організації бізнесу.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [22;190].

Так як за балансовою моделлю «власний капітал = активи – зобов'язання» то його визнання та оцінка безпосередньо залежить від визнання та оцінки його складових – активів та зобов'язань.

Варто зазначити, що сума власного капіталу – це абстрактна вартість майна, яка не є його поточною чи реалізаційною вартістю, а тому не відображає поточну вартість прав власників фірми. На суму власного капіталу суттєво впливають усі умовності бухгалтерському обліку, що були застосовані при оцінці активів і кредиторської заборгованості, і вона може лише випадково співпадати із сукупною ринковою вартістю акцій підприємства чи з сумою, яку можна отримати від продажу чистих активів частинами або підприємства загалом.

Хоча загальна сума власного капіталу може бути визначена за формулою: $K = A - Z$, користувачі фінансовою звітності потребують більш детальної інформації про його склад та зміни, що відбулися протягом звітного періоду. Це забезпечить зацікавлених осіб даними про ефективність управління підприємством і надасть кредиторам та інвесторам відомості щодо динаміки та перспективи їх економічних прав.

Дані про власний капітал наводяться в окремому розділі балансу відповідно до вимоги повного розкриття інформації, у розрізі його складників, які відображаються у розділі I пасиву балансу «Власний капітал»

Складники власного капіталу відображаються в бухгалтерському обліку одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до зміни власного капіталу.

За НП(С)БО 1, зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди. Тобто зобов'язання – це обов'язок чи відповідальність діяти певним чином. Воно виникає тільки тоді, коли актив отримано, або коли підприємство укладає не відмовну угоду придбати актив.

Зобов'язання містять у собі ймовірність майбутнього вилучення коштів підприємства і втрати економічної вигоди внаслідок прийнятих у минулому обов'язків. Разом з тим, підприємство може мати обов'язок діяти певним чином, але це необов'язково призводить до виникнення і відображення у його балансі певного зобов'язання. Обов'язки підприємства розглядаються як його зобов'язання, якщо вони:

1. Існують на даний момент і є наслідком минулих господарських операцій (наприклад, придбання товарів чи послуг) або подій (понесені чи ймовірні збитки, за які підприємство несе відповідальність). Необхідно відрізнити теперішні та майбутні зобов'язання. Так, рішення керівництва підприємства придбати активи у майбутньому саме собою не призводить до виникнення зобов'язання. Як правило, це зобов'язання виникає тільки тоді, коли актив отримано або коли підприємство укладає не відмовну угоду придбати актив – тобто в результаті минулих операцій або інших минулих подій. Так, придбання товарів і отримання послуг призводить до виникнення кредиторської заборгованості (якщо вони не були попередньо сплачені), а одержання позики банку призводить до зобов'язання повернути

її. В той же час, зобов'язання щодо замовлених, але ще не отриманих активів не відображається у балансі замовника, оскільки в такому випадку виникає безумовна зустрічна вимога – зобов'язання покупця оплатити певний товар компенсується його правом на отримання цього товару.

2. Пов'язані з необхідністю майбутніх платежів з метою збереження господарських зв'язків підприємства або у відповідності із здійсненням нормальної підприємницької діяльності.

3. Мають бути виконані неминуче. Економічні наслідки виконання зобов'язання, наприклад, у зв'язку зі штрафними санкціями, не дадуть підприємству можливості вибуття ресурсів на користь іншої сторони.

4. Мають визначений термін виконання, хоча точна дата може бути невідомою.

5. Прийняті відносно суб'єктів (юридичних чи фізичних осіб або їх групи), які можуть бути ідентифіковані якщо не в момент прийняття зобов'язання, то в момент його виконання.

Юридичну силу зобов'язання можуть мати внаслідок укладених контрактів або статутних вимог (наприклад, кредиторська заборгованість за отримані товари чи послуги). Вони також можуть виникати в результаті бажання підприємства підтримувати свою ділову репутацію (якщо, наприклад, підприємство вирішило виправити недоліки своєї продукції, виявлені після закінчення гарантійного строку).

Підприємство погашаючи зобов'язання, як правило, віддає ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, з метою задоволення претензій іншої сторони.

Погашення існуючого зобов'язання може здійснюватись через сплату грошових коштів, передачу інших активів, надання послуг, заміну даного зобов'язання іншим, перетворення даного зобов'язання на капітал.

Борг також можна анулювати, коли боржник офіційно на законній підставі або за волевиявленням кредитора звільняється від прийнятих ним на себе зобов'язань. Анулювання боргу не призводить до зменшення ресурсів

боржника але збільшує прибуток підприємства і сприяє виникненню додаткових зобов'язань з його оподаткування.

Зобов'язання можуть бути монетарними та немонетарними. Монетарні зобов'язання відображають суму грошових коштів, що підлягають сплаті кредиторами, а немонетарні – зобов'язання поставити товари або надати послуги визначеної кількості та якості.

В окремих випадках в момент виникнення зобов'язання його сума визначається із застосування попередніх аналітичних та експертних оцінок. Такі зобов'язання називають забезпеченнями. Наприклад, підприємство, яке реалізує продукцію з гарантією, бере на себе зобов'язання забезпечувати її ремонт або заміну протягом гарантійного терміну. Адже конкретна сума витрат на час її виникнення залежить від майбутніх подій, у звітному періоді, коли була реалізована продукція, підприємство змушене створити відповідний резерв, виходячи з попереднього досвіду та прогнозних оцінок фахівців. Такі види зобов'язань відображаються у II розділі пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання та забезпечення»

Слід зазначити, що у розділі II пасиву балансу, який має назву «Довгострокові зобов'язання та забезпечення», відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати і платежів (витрати на оплату майбутніх відпусток працівникам, гарантійні зобов'язання тощо), величина яких на дату складання балансу може бути визначена тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок, а також цільового фінансування і цільових надходжень, одержаних з бюджету та інших джерел. Забезпечення створюються при виникненні внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого, ймовірно, призведе до зменшення ресурсів, що втілюють в собі економічні вигоди, та його оцінка може бути визначена розрахунково. Забороняється створювати забезпечення для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства. Забезпечення використовується для відшкодування лише тих витрат, для покриття яких воно було створено. Залишок забезпечення переглядається на кожну дату балансу та, у разі потреби, коригується

(збільшується або зменшується). У разі відсутності ймовірності вибуття активів для погашення майбутніх зобов'язань сума такого забезпечення підлягає сторнуванню. Узагальнення інформації про рух коштів, які за рішенням підприємства резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів і включення їх до витрат поточного періоду ведеться на рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів». Порядок формування забезпечення та визначення його суми встановлений п.п. 13-19 П(С)БО 11 «Зобов'язання»

В залежності від терміну погашення зобов'язання поділяються на поточні та довгострокові. Згідно з НП(С)БО 1 зобов'язання класифікується як поточне, якщо воно буде погашене протягом операційного циклу або 12 місяців, починаючи з дати балансу. Усі інші зобов'язання є довгостроковими.

До поточних зобов'язань звичайно належать: заборгованість по розрахунках з бюджетом по податках та інших платежах, кредиторська заборгованість постачальникам і підрядникам за отримані від них товари, роботи, послуги, заборгованість з оплати праці, заборгованість зі страхування, авансові платежі замовників, короткострокові кредити банку, нараховані до сплати дивіденди, відсотки тощо.

Поточне зобов'язання може бути пере класифіковано в довгострокове, якщо первісний строк погашення зобов'язання перевищував 12 місяців; підприємство має намір рефінансувати зобов'язання на довгостроковій основі; цей намір підкріплений відповідною угодою про рефінансування або переглянутим графіком платежів, який буде погоджено до затвердження фінансових звітів.

У тих випадках, коли кредитна угода передбачає погашення зобов'язання на вимогу позикодавця, в разі порушення певних умов, пов'язаних з фінансовим становищем позичальника, зобов'язання розглядається як не поточне лише тоді, коли позикодавець погодився до затвердження фінансових звітів не вимагати сплати, яка обумовлена порушенням відповідних умов; немає свідчень про можливість виникнення

подальших порушень протягом 12 місяців від дати балансу.

Всі довгострокові зобов'язання відображаються у балансі підприємства за теперішньою вартістю. Залишок непогашеного кредиту на кінець кожного року – це і є теперішня вартість наступних платежів, яка повинна відобразитись у балансі як довгострокова кредиторська заборгованість.

Доходи, отримані у звітному періоді, але такі що належать до наступних звітних періодів, відображаються в обліку і звітності окремою статтею як доходи майбутніх періодів. Ці доходи підлягають зарахуванню на результати фінансово-господарської діяльності тільки із настанням відповідного звітного періоду. До доходів майбутніх періодів відносяться, зокрема, доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання, виручка за вантажні перевезення, виручка від продажу квитків транспортних і театральньо-видовищних підприємств, абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо.

Отже, баланс, як звітний документ, має неоціненний практичний зміст та величезне значення. Цим документом підприємство звітує перед своїм керівним органом, податковою адміністрацією, статистичними органами, кредитними установами. На підставі балансу та відповідних звітних форм визначають правильність вказаного чистого прибутку, встановлюють величину податку, обов'язкових внесків та платежів.

4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові результати та її розкриття у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 1.

Звіт про фінансові результати – це звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства, метою складання якого є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період [22; 121]. В даному Звіті окремо відображаються доходи і витрати від звичайної діяльності і від надзвичайних подій

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.

Прикладом звичайної діяльності буде виробництво та реалізація продукції, розрахунки із постачальниками та засновниками, працівниками, банківськими установами, податковими органами тощо.

Списання знецінених запасів, переоцінка короткотермінових інвестицій, курсові різниці, економічні санкції за господарськими договорами, за порушення податкового законодавства теж відносяться до звичайної діяльності як операції, які її супроводжують.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді. Це стихійне лихо, пожежа, техногенні аварії тощо. Втрати внаслідок таких подій, їх покриття за рахунок страхового відшкодування та інших джерел вираховуються під час розрахунку фінансових результатів від надзвичайної діяльності.

Прибуток або збиток діяльності підприємства за звітний період визначають послідовним співставленням доходів і витрат, які відображені в Звіті. Згідно з НП(С)БО дохід відображається в момент збільшення активу або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників) при умові, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [14; 32].

Витрати показують в момент зменшення активу або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу

підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що оцінка витрат може бути достовірно визначена [14; 33].

Звіт про фінансові результати є квартальною формою фінансової звітності, який складається з чотирьох розділів:

I розділ «Фінансові результати»

II розділ «Сукупний дохід»;

III розділ «Елементи операційних витрат»

IV розділ «Розрахунок показників прибутковості акцій»

Розділ I «Фінансові результати» побудований згідно з класифікацією доходів і витрат за видами діяльності та функціями, що забезпечують послідовне зіставлення доходів і витрат для визначення чистого прибутку (збитку) звітного року. В структурі даного Розділу виділені статті, які дозволяють визначити фінансовий результат від звичайної діяльності та надзвичайних подій, а також у складі звичайної діяльності – від операційної та іншої діяльності (фінансової та інвестиційної).

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Доходи і витрати включаються до складу Звіту про фінансові результати на підставі принципу нарахування та відповідності.

Згідно з П(С)БО доходи і витрати визнаються, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти), і відображаються в бухгалтерському обліку та фінансових звітах тих періодів, до яких вони відносяться. Крім того, витрати визнаються у Звіті про фінансові результати на основі прямого зв'язку між ними та отриманими

доходами. Побудова I розділу за класифікацією доходів і витрат за видами діяльності і функціями звіту про фінансові результати забезпечує послідовне зіставлення доходів і витрат для визначення чистого прибутку (збитку) звітного періоду.

Дохід не може бути визнаним, якщо витрати не підлягають достовірній оцінці. Будь-який аванс, вже отриманий за продаж продукції чи товарів, визнається як зобов'язання.

Дохід, пов'язаний з наданням послуг, має визнаватися виходячи зі ступеня завершеності операцій з надання послуг на дату балансу.

Якщо неможливо достовірно оцінити дохід від операції, яка передбачає надання послуг, він визнається тільки в тому обсязі, в якому визнані витрати підлягають відшкодуванню.

Дохід, який виникає в результаті використання активів підприємства іншими сторонами визнається у вигляді відсотків, роялті та дивідендів, якщо:

- ймовірне отримання підприємством економічних вигод;
- дохід може бути достовірно оцінений.

При цьому:

- 1) відсотки визнаються у період, до якого вони належать, пропорційно часу, виходячи з бази їх нарахування;
- 2) роялті визнаються на основі нарахування згідно економічного змісту відповідної угоди;
- 3) дивіденди визнаються, коли виникає право акціонерів на їх отримання.

При складанні Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) не допускається згортання доходів і витрат, крім відображення надзвичайної діяльності. У статтях, присвячених надзвичайній діяльності, відображається «згорнуте» значення прибутку чи збитку.

Призначення Звіту про фінансові результати полягає у визначенні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. З цією метою у формі звіту передбачається послідовне зіставлення його статей. Таким чином процес

розрахунку прибутку (збитку) звітної періоду може бути поділений на такі етапи:

I Визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, послуг);

II Розрахунок валового прибутку (збитку);

III Визначення фінансового результату – прибутку (збитку) від операційної діяльності;

IV Розрахунок прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування;

V Визначення прибутку (збитку) від звичайної діяльності;

VI Визначення чистого прибутку (збитку) звітної періоду.

«Визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, послуг)». Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів.

Підприємства, які сплачують інші збори або податки з обороту, показують їх суму у вільному рядку Звіту про фінансові результати.

У статті «Інші вирахування з доходу» відображаються надані знижки, повернення товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

У статті «Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» показується виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), яка складається з прямих матеріальних витрат; прямих витрат на оплату праці; інших прямих витрат; виробничих накладних витрат або собівартість реалізованих товарів.

«Визначення фінансового результату – прибутку (збитку) від операційної діяльності». Фінансовий результат – прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

«Розрахунок прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування». Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування визначається:

		Дохід від участі в капіталі		Фінансові витрати
Фінансовий результат від операційної діяльності	+	Інші фінансові доходи	-	Витрати від участі в капіталі
		Інші доходи		Інші витрати

«Визначення прибутку (збитку) від звичайної діяльності»

Прибуток від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків з прибутку.

Збиток від звичайної діяльності дорівнює збитку від звичайної діяльності до оподаткування та сумі податків на прибуток.

«Визначення чистого прибутку (збитку) звітного періоду».

Чистий прибуток або збиток			
=			
Фінансовий результат від звичайної діяльності (прибуток або збиток)			
+ , -			
Дохід від надзвичайної діяльності	Податок на прибуток від надзвичайної діяльності	Витрати від надзвичайної діяльності	Зменшення податку на прибуток від надзвичайної діяльності

В розділі II Звіту про фінансові результати наводяться відповідні елементи операційних витрат (на виробництво і збут, управління і інші операційні витрати), які понесло підприємство у процесі своєї діяльності. При цьому сюди не потрапляють ті витрати, ввійшли до собівартості продукції (робіт, послуг), виробленої й спожитої самим підприємством. Крім того, у цьому ж розділі не показують собівартості реалізованих товарів, запасів, іноземної валюти.

Інформація, яка відображена у даному розділі, дозволяє для проведення аналізу структури витрат за економічно однорідними елементами і використовується для складання звіту про рух грошових коштів (сума амортизації). Крім того, ця інформація застосовується для розрахунку макроекономічних показників по системі національних рахунків.

IV розділ «Розрахунок показників прибутковості акцій» заповнюють тільки акціонерні товариства (далі - АТ), прості акції яких відкрито продаються і купуються на фондових біржах. Це ж правило поширюється і на АТ, яке ще не повністю розмістило зареєстровані акції при їх емісії.

Прибуток на акцію використовується для оцінки минулих результатів операційної діяльності підприємства з метою формування висновку щодо його потенціалу і прийняття рішень про інвестиції. Його економічний зміст полягає в розкритті ефективності (прибутковості) використання підприємством ресурсів, наданих власниками його звичайних акцій.

Порядок відображення у фінансовій звітності показників прибутковості акцій регулюється:

- для АТ, які формують фінансову звітність відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку, - НП(С)БО 1, П(С)БО 24 «Прибуток на акцію»;

- для АТ, які формують фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів подання фінансової звітності, МСФЗ 33 «Прибуток на акцію».

Зазначимо, що перерахунок показників (чистого прибутку (збитку) на

одну просту акцію) і (скоригований прибуток (збиток) на одну просту акцію) за звітний і попередній періоди проводиться, якщо (п. 15 П(С)БО 24 та пп. 28.3.5 МСФЗ 33) відбувається:

- дроблення акцій (зменшення номіналу при збільшенні кількості);
- консолідація акцій (збільшення номінальної вартості при скороченні кількості акцій);
- злиття підприємств;
- коригування сальдо нерозподіленого прибутку у зв'язку з виправленням помилок, змінами в обліковій політиці.

Такий перерахунок робиться і в тому випадку, якщо зазначені зміни відбулися після звітної дати, але до публікації фінансової звітності.

У Примітках до фінансової звітності (у пояснювальній записці) розкривається інформація:

- про здійснені перерахунки чистого прибутку на одну просту акцію та про скоригований чистий прибуток на одну просту акцію;
- про порівняння чисельників з показником чистої суми прибутку (збитку) за звітний рік (з ряд. форми № 2).

Змістом Звіту про фінансові результати пояснюється побудова класів рахунків доходів і витрат плану рахунків. Так, показники основних рядків Звіту про фінансові результати (крім розрахункових) є результатом (у вигляді залишку або оборотів) відображення операцій за рахунками доходів (клас 7) та витрат (клас 9).

Розподіл операційних витрат на матеріальні, трудові, соціальні, амортизацію і інші витрати здійснюється у відповідності з даними поточного обліку витрат підприємства за рахунками класу 8 (крім рахунку 85 «Інші затрати») або шляхом вибірок з рахунків класу 9.

Отже, можна сказати, що Звіт про фінансові результати є одним з основних форм звітності, адже саме він відображає показники прибутковості, яка є основною метою діяльності підприємства.

5. ЗВІТНІСТЬ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Протягом декількох останніх років на тлі позитивного розвитку економіки України загалом та поліпшення результатів діяльності багатьох підприємств зокрема спостерігається прагнення вищого керівництва підприємств зберегти тенденції економічного зростання. В той час як раніше для максимізації власних доходів суб'єкти підприємництва використовували такі чинники, як агресивна рекламна кампанія, пошук нових ринків збуту, збільшення фізичного обсягу продукції, що виробляється, сьогодні, крім того, вони приділяють все більшу увагу альтернативним методам збільшення прибутковості, а також отриманню конкурентних переваг. Не відмовляючись від "класичних" варіантів поліпшення економічних показників, вітчизняні підприємства, орієнтуючись на західний досвід, все частіше концентрують свою увагу на таких чинниках зростання, як оптимізація податкових платежів, зменшення витрат виробництва, впровадження інноваційних технологій, ефективне управління грошовими потоками тощо.

В даному переліку не останнє місце займає організація та оптимізація руху грошових потоків, яка виходить на провідне місце в системі управління підприємством. Адже, саме грошовий потік визначає ефективність роботи підприємства, яку необхідно так організувати, щоб прилив грошей за певний період перевищував їх витік з підприємства.

Підприємства України поступово приходять до розуміння важливості застосування сучасних методів ефективного управління грошовими потоками як об'єктом фінансового менеджменту.

Дещо інша ситуація з бухгалтерським обліком грошових операцій, особливо це стосується основного звітного документа, в якому наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в розрізі видів господарської діяльності, – Звіту про рух грошових коштів (ф. № 3). Усвідомлюючи, а інколи і не усвідомлюючи важливість цієї звітної форми,

чимало бухгалтерів заповнюють її неправильно або недостовірно. Ми вважаємо, це пов'язано насамперед з великою трудомісткістю формування більшості статей Звіту про рух грошових коштів.

Адже, метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

У Звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Звіт про рух грошових коштів не передбачає майбутній рух грошових коштів, але є відправним при прогнозуванні, це важлива частина фінансового управління. Спеціалістами з управлінського обліку складаються внутрішні конфіденційні прогнози руху грошових коштів для керівництва підприємства.[22; 166]

Якщо грошові кошти підприємства зросли протягом певного періоду, то цей факт оцінюється позитивно, і навпаки. У кінцевому підсумку підприємство має створювати позитивні грошові потоки, щоб продовжити своє функціонування. Здатність підприємства генерувати довгострокові позитивні потоки грошових коштів є одним з критеріїв, за яким інвестори його оцінюють.

Справа в тому, що можна отримувати прибуток, але погане управління грошовими коштами може знищити підприємство. Втрата, наприклад, контролю над погашенням дебіторської заборгованості може призвести до необхідності запозичень, які мають свою ціну, часто вищу, ніж сума прибутку, отриманого підприємством. Тому необхідно не лише контролювати залишки коштів у банку, а й керувати активами і пасивами з метою генерування грошових коштів.

Звіт про рух грошових коштів відображає зміни в чистих активах підприємства, а також можливість останнього здійснювати платежі за поточними зобов'язаннями (ліквідність) у майбутньому. Він є індикатором

майбутньої економічної життєздатності будівельного підприємства.

Звіт показує, наскільки ефективно підприємство використовувало свої грошові кошти, на що їх використовувало і як генерувало (завдяки власним ресурсам чи зовнішнім запозиченням).

Звіт про рух грошових коштів має надавати користувачам інформацію про спроможність підприємства як суб'єкта інвестування чи кредитування генерувати (заробляти, залучати) грошові кошти, про рух грошових потоків, про зміни у їх складі.

Форма та вимоги до складання Звіту про рух грошових коштів визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 4. У НП(С)БО 4 також наводиться гармонізована з міжнародними стандартами термінологія.

Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. [37; 85]

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їхньої вартості (деPOSITNІ сертифікати, державні казначейські білети тощо).

Так, зокрема, суму сплачену банку, яка включає погашення позики та відсотки, буде відображена двома позиціями: відсотки – у складі операційної діяльності, а погашення позики – у складі фінансової діяльності.

Негрошові операції – це операції, які не потребують використання грошових коштів або їхніх еквівалентів. Прикладом таких операцій є: бартерні операції. Надходження основних засобів на умовах фінансового лізингу, перетворення зобов'язань на власний капітал. Негрошові операції не включаються до Звіту про рух грошових коштів, а розкриваються в примітках до фінансових звітів, якщо вони пов'язані з фінансовою чи інвестиційною діяльністю. Також не відображаються у даному Звіті внутрішні зміни у складі грошових коштів та їх еквівалентів. Наприклад, надходження коштів з банку до каси підприємства не розглядається як рух грошових коштів в результаті операційної діяльності.

Нереалізовані курсові різниці – це курсові різниці, пов'язані з перерахунком сум статей в іноземній валюті (дебіторська та кредиторська заборгованість, залишок коштів на валютних рахунках, в касі.

Загалом послідовність заповнення Звіту про рух грошових коштів можна розбити на декілька етапів:

- I Визначення зміни залишків грошових коштів та їх еквівалентів;
- II Визначення руху грошових коштів у результаті операційної діяльності;
- III. Визначення руху грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності;
- IV Визначення руху грошових коштів у результаті фінансової діяльності;
- V Подання отриманої інформації у формі Звіту про рух грошових коштів [40].

Виходячи з цього, можна відобразити схематично процес формування Звіту про рух грошових коштів (рис. 8).

Зазначимо, що знак «+» або «±» біля величини зміни показника показує, що його збільшення у звітному періоді призводить до зростання грошового потоку, в той час як знак «-» – навпаки, демонструє – зменшення грошового потоку при збільшенні показника протягом періоду.

Таким чином, спостерігаємо тенденцію: грошовий потік від інвестиційної діяльності збільшується винятково під впливом зменшення показників, що впливають на його зміну; із грошовим потоком від фінансової діяльності маємо зворотну ситуацію – його зростання зумовлене зростанням показників, які мають на нього вплив. Це пояснюється досить просто. Рахунки обліку грошових коштів та їх еквівалентів (30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти» та 351 «Еквіваленти грошових коштів») є активними, так само як і рахунки, зміна по яких пов'язана з інвестиційною діяльністю (14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції», 10 «Основні засоби»тощо).

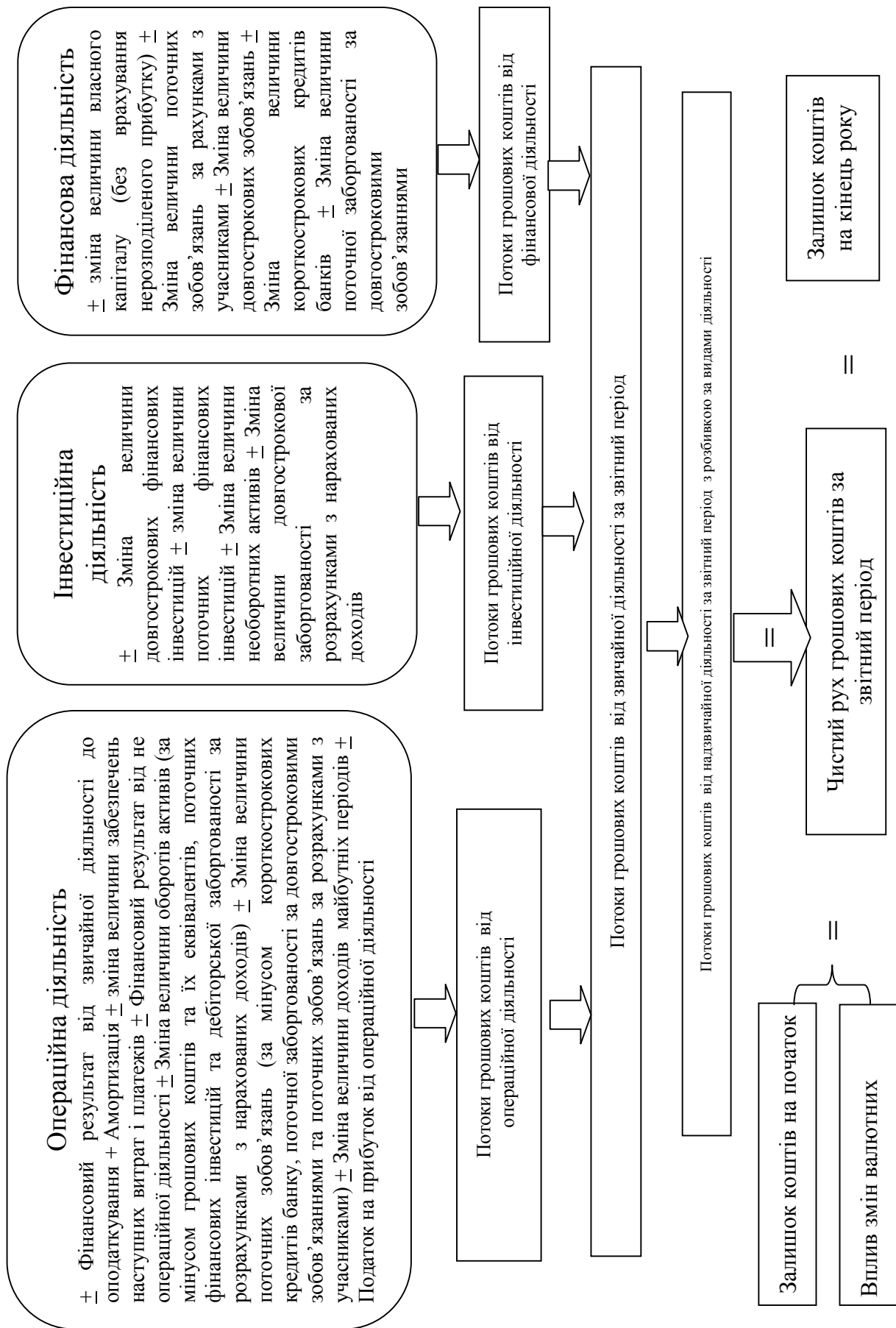

Рис. 8. Формування Звіту про рух грошових коштів

У разі їх кореспонденції зміни відбуваються всередині активу Балансу, тому для збереження рівності активу і пасиву збільшення залишку по одному рахунку автоматично призводить до зменшення залишку по кореспондуючому рахунку.

Рахунки, зміна за якими пов'язана із фінансовою діяльністю (401 «Статутний капітал», 60 «Короткострокові позики», 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» тощо), є пасивними. Тут спостерігається зворотна ситуація: зміни відбуваються як в активі, так і в пасиві балансу, тому для збереження рівності активу і пасиву збільшення залишку по активних рахунках грошових коштів автоматично призводить до зростання залишку на кореспондуючих пасивних рахунках.

У Звіті про рух грошових коштів існують статті, які проблематично (а інколи і взагалі неможливо) заповнити лише виходячи з даних Балансу та Звіту про фінансові результати. Це, скажімо: витрати на сплату відсотків (рядок 060); сплачені відсотки (рядок 130); реалізація майнових комплексів (рядок 200); придбання майнових комплексів (рядок 260) тощо.

Джерелом інформації для заповнення таких статей є: Примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5), Головна книга, аналітичні дані журналів (відомостей) тощо.

В процесі формування Звіту про рух грошових коштів можуть траплятися і помилки, які в подальшому призводять до суттєвих перекручень інформації, поданій у цій звітній формі, і як наслідок, до втрати нею своєї достовірності і можливості використання для потреб аналізу. Ці помилки, на наш погляд, доречно згрупувати так:

- ✓ помилкове включення до Звіту не грошових операцій: бартерні операції, надходження основних засобів на умовах фінансового лізингу, перетворення зобов'язань на власний капітал, придбання активів безпосередньо за рахунок позики банку (без надходження суми позики на рахунок підприємства), обмін власних акцій на акції іншого підприємства, дооцінка (уцінка) основних засобів, виплата дивідендів або погашення

зобов'язань з фінансової оренди, здійснювані виробничими запасами, продукцією, товарами, зміни у складі активів (крім грошових коштів та їх еквівалентів) внаслідок виправлення помилок минулих років, витрачання оборотних активів на капітальні вкладення, модернізацію (реконструкцію: основних засобів тощо);

✓ неправильна ідентифікація потоку грошових коштів за видами діяльності (помилка у віднесенні господарських операцій до складу операційної, інвестиційної чи фінансової діяльності);

✓ неправильна ідентифікація потоку грошових коштів за статтями розділів Звіту про рух грошових коштів (правильне віднесення господарської операції до складу того чи іншого виду діяльності, проте помилка у подальшому при визначенні статті, до якої потрапляє ця сума грошових коштів та їх еквівалентів);

✓ похибки, які виникають внаслідок помилок, допущених раніше в бухгалтерському обліку (скажімо, неправильно сформована стаття Звіту про рух грошових коштів «Вплив змін валютних курсів на залишок коштів» внаслідок неправильного визначення доходів (втрат) від не операційних та операційних курсових різниць тощо);

✓ арифметичні помилки при розрахунках.

Таким чином, звіт про рух грошових коштів є однією з форм фінансової звітності підприємства, який містить інформацію про надходження і вибуття грошових коштів та еквівалентів підприємства в розрізі видів господарської діяльності і, як наслідок, має виняткове значення для потреб аналізу руху грошових коштів. З одного боку, ця звітна форма має всі властивості, щоб виокремити її з-поміж інших: завершеність, комплексність, змістовність тощо. З другого боку, вона є тим елементом, який доповнює Баланс та Звіт про фінансові результати, надаючи їм цілісного інформаційного вигляду. Тому розглядати її окремо не досить коректно як з позиції обліку, так і аналізу.

Так як залишки за всіма рахунками бухгалтерського обліку класів 1-6

після завершення звітної періоду потрапляють до Балансу, в той час як обороти по рахунках класів 7 та 9 – до Звіту про фінансові результати, цілком очевидним є той факт, що дані, які містяться у Звіті про рух грошових коштів, які також формуються на основі бухгалтерських рахунків, мають бути зіставними з інформацією цих звітних форм.

Зв'язок між Звітом про рух грошових коштів, Балансом і Звітом про фінансові результати є очевидним, адже:

✓ Баланс містить інформацію про залишки грошових коштів і їх еквівалентів в національній та іноземній валюті на початок і кінець звітної періоду, Звіт про рух грошових коштів розшифровує ті зміни, які відбулися з грошовими активами протягом звітної періоду;

✓ Звіт про фінансові результати відображує результати господарської діяльності підприємства за звітний період, Звіт про рух грошових коштів демонструє зміни у величині грошових коштів та їх еквівалентів, що відбулися в процесі господарської діяльності підприємства, в тому числі для отримання прибутку.

✓ інформація, яка міститься в Звіті про рух грошових коштів, є необхідною з таких причин:

- на її основі провадять аналіз можливостей підприємства залучати й використовувати грошові кошти та їх еквіваленти;

- фінансова гнучкість як показник спроможності генерувати суб'єктом господарювання значні суми грошових коштів для вчасного реагування на несприятливі зміни в кон'юктурі ринку прямо залежить від руху грошових коштів за кілька останніх періодів;

- інколи буває значно кориснішим мати інформацію про рух грошових коштів від господарської діяльності, яка об'єктивніше відображує ефективність діяльності підприємства, ніж про чистий прибуток підприємства за звітний період;

- порівняння грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності дає можливість сформулювати думку про активність

підприємства в тій чи іншій сфері бізнесу, а також про правильність обраного основного напрямку господарської діяльності тощо.

Як частина фінансових ресурсів підприємства власний капітал бере участь у формуванні робочого капіталу (чистих активів). Адже, під власним капіталом розуміють частину активів підприємства, що залишається після вирахування всіх його зобов'язань. Величина власного капіталу визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями. Інакше кажучи, власний капітал підприємства це підсумок першого розділу Балансу.

Власний капітал перебуває у різних формах, тому аналіз структури та динаміки змін дає можливість приймати обґрунтовані рішення щодо нарощування капіталу, залучення кредитів банків та інших фінансово – кредитних установ.

Розмір капіталу свідчить про потенціал та фінансовий стан підприємства, тому зміни в його структурі та загальній величині є об'єктом контролю та аналізу.

Основні функції власного капіталу:

1) довгострокового фінансування - знаходиться у розпорядженні підприємства необмежене довго;

2) відповідальності і захисту прав кредиторів - відображений в балансі підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втраті капіталу;

3) компенсації понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатись за рахунок власного капіталу;

4) кредитоспроможності - при наданні кредиту, за інших рівних умов перевага надається підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю більшим власним капіталом;

5) фінансування ризику – власний капітал використовується і фінансування ризикованих інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори;

б) самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство;

7) розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату та майна при ліквідації підприємства [14; 23].

Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, які без визначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними на підприємстві із чистого прибутку. Тому за формами власний капітал поділяється на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток

Інвестований капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їх номінальною (об’явленою) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами.

За рівнем відповідальності власний капітал поділяється на:

статутний капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов’язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;

додатковий капітал (нереєстрований) – це додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток. Різні функції виконують статутний і додатковий капітал. Так, статутний капітал – це первісне джерело інвестування і формування майна підприємства. На відміну від додаткового, він забезпечує регулювання відносин власності і управління підприємством, його розмір не може бути меншим за встановлену законодавством суму.

Відносяться до власного капіталу: статутний капітал, пайовий капітал, додатково вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал,

вилучений капітал. Основний зміст по елементної класифікації власного капіталу наведено в таблиці 7.

Таблиця 7

Структура і зміст власного капіталу

№ з/п	Стаття власного капіталу	Зміст
1	Статутний капітал	Зареєстрована вартість простих та привілейованих акцій для акціонерних товариств і сума оголошеного статутного капіталу для інших підприємств, зафіксовані в статутних документах
2	Пайовий капітал	Сума пайових внесків фізичних і юридичних осіб, якщо це передбачено статутними документами
3	Додатково вкладений капітал	Сума перевищення вартості продажу акцій над номінальною вартістю (емісійний дохід)
4	Інший додатковий капітал	Сума дооцінки необоротних активів, вартість активів, безоплатно отриманих підприємством від фізичних або юридичних осіб, інші види додаткового капіталу
5	Резервний капітал	Сума резервів, створених підприємством відповідно до діючого законодавства або статутних документів
6	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Прибуток, реінвестований у підприємство, або непокритий збиток
7	Неоплачений капітал	Заборгованість власників (учасників) за внесками до статутного капіталу
8	Вилучений капітал	Вартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів

Статутний капітал є основним елементом власного капіталу один із основних показників, що характеризує розміри і фінансовий стан підприємства.

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності. [31; 49] Він складається з сум пайових внесків членів споживчого товариства, житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок та інших підприємств, а також паїв членів колективних сільськогосподарських підприємств в сільському господарстві, одержаних в

результаті розподілу на паї колективної власності.

Складається додатковий капітал із емісійного доходу, тобто доходу одержаного від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість; дооцінки активів; безоплатного одержання необоротних активів; іншого додаткового капіталу.

Сума, яка на дату реєстрації підприємства заявлена, але фактично не внесена засновниками, є неоплаченим капіталом підприємства. На суму неоплаченого капіталу зменшується реальний розмір статутного капіталу і в балансі відображаються зі знаком мінус.

Суми вилученого капіталу відображають вартість акцій власної емісії, які на даний момент не розміщені серед акціонерів. Вилучений капітал не впливає на суму власного капіталу. Він показує, що капітал належить підприємству, але не закріплений за конкретною фізичною особою (акціонером). Акції, що тимчасово вилучені повинні бути перепродані або анульовані.

Використовуються кошти резервного (страхового) капіталу відповідно до напрямів, передбачених в установчих документах: як правило, у випадку недостачі прибутку за рахунок резервного (страхового) капіталу покриваються непередбачені витрати і втрати, погашаються борги перед кредиторами при ліквідації товариства, виплачуються дивіденди за привілейованими акціями тощо.

Нерозподілені прибутки – це прибутки, одержані в результаті господарсько-фінансової діяльності підприємства, які зменшені на суму прибутків використаних у звітному році, включаючи нарахування податку на прибуток. Нерозподілений прибуток є власністю акціонерів і збільшує суму власного капіталу. Якщо підприємство у звітному чи в минулих періодах спрацювало збитково, то у нього можуть виникнути непокриті збитки. На сума таких збитків зменшується величина власного капіталу.

Довгострокові і поточні зобов'язання підприємства відносять до залученого зі сторони капіталу. Такі ресурси можуть залучатися на

добровільних засадах на підставі угоди між підприємством і кредитором. Вони можуть надходити в результаті продажу підприємством облігацій, як заборгованість у вигляді довгострокових зобов'язань з оренди (лізингу).

З іншого боку, залучення зі сторони окремих видів ресурсів може бути об'єктивною необхідністю. Підприємство деякий час користується ресурсами, що належать постачальникам, працівникам підприємства, іншим кредиторам. Такі тимчасові залучення капіталу кваліфікуються як поточні зобов'язання.

Джерела поповнення власного капіталу, а також операції, в результаті здійснення яких власний капітал було зменшено відображаються у Звіті про власний капітал.

Зміст, форма та вимоги до складання Звіту про капітал визначаються НП(С)БО 1.

Метою складання даного Звіту є розкриття інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Звіт про власний капітал складається у формі оборотної відомості (з елементами шахової відомості) в розрізі статей I розділу пасиву Балансу та причин зміни власного капіталу підприємства і має таку структуру: по горизонталі зазначається власний капітал підприємства у розрізі статей I розділу пасиву Балансу, по вертикалі – джерела поповнення і причини зменшення власного капіталу. На перетині відповідних вертикальних рядків і горизонтальних граф відображаються необхідні дані.

В основі побудови Звіту про власний капітал лежить балансовий метод, тобто для кожного елемента підрахунок здійснюється наступним чином: сальдо на початок звітного періоду плюс (мінус) зміни за звітний період дорівнює сальдо на кінець звітного періоду. Результати останньої графи і останнього рядка співпадають.

Сама звітна форма Звіт про власний капітал має вигляд шахової таблиці, в якій сума обігів за горизонталлю має дорівнювати сумі обігів за вертикаллю.

«Шапка» форми № 4 з графи 3 по графу 11 – це не що інше, як розташовані по горизонталі статті розділу I «Власний капітал» Пасиву Балансу, які в самому Балансі розташовані по вертикалі. Статті «Скоригований залишок на початок року» (ряд. 050) і «Залишок на кінець року» (ряд. 300) відповідають даним графи 3 «На початок звітнього періоду» і графи 4 «На кінець звітнього періоду» форми № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) за відповідними показниками.

Отже, якщо розділ I Пасиву Балансу відображає тільки початковий і кінцевий результат звітнього року з власного капіталу, то форма № 4 розшифровує події або операції, які визначили цей кінцевий результат. Іншими словами, можна сказати, що у формі № 4 відображаються причини зміни (джерела збільшення чи причини зменшення) власного капіталу підприємства.

Під час складання Звіту про власний капітал першим етапом є перенесення залишку власного капіталу зі статей розділу I пасиву Балансу на початок звітнього року. На подальших етапах складання Звіту про власний капітал потрібно заповнювати відповідні розділи звітньої форми.

Перший розділ – це коригування перенесеного залишку. Воно здійснюється в тому випадку, якщо на підприємстві відбулися: зміна облікової політики, виправлення помилок та інші зміни, що стосуються залишків попередніх звітніх періодів, передбачені П(С)БО.

Зміною облікової політики не вважається:

- ✓ прийняття облікової політики для подій або операцій, які відрізняються за суттю від попередніх подій чи операцій;
- ✓ прийняття нової облікової політики для подій або операцій, які не здійснювались раніше або які не є суттєвими.

Нова облікова політики застосовується до подій і операцій з моменту їх виникнення.

У випадку, коли внаслідок помилки фінансова звітність не може рахуватись достовірною на дату її складання, то така помилка вважається

суттєвою. Суму виправлення суттєвої помилки, пов'язаної з попередніми періодами, необхідно відображувати в звітності коригуванням сальдо нерозподіленого прибутку на початок періоду.

Другий розділ Звіту про власний капітал – це відображення змін у власному капіталі у результаті переоцінки активів. Такі операції впливатимуть на статтю "Інший додатковий капітал, тобто дооцінка збільшить її, а уцінка – зменшить. Необхідно звернути увагу, що при складанні даного Звіту згідно з НП(С)БО 1 дані наводяться зі знаком "+" або "-", що означає збільшення або зменшення залишку відповідного елемента власного капіталу.

В статті "Чистий прибуток (збиток) за звітний період" відображається сума чистого прибутку (збитку", яка визначена в Звіті про фінансові результати (прибуток з ряд. 220 у Звіті про власний капітал покажемо зі знаком "+", збиток з ряд. 225 - із знаком "-").

В наступному розділі наводяться дані, що відображають розподіл прибутку на виплату власникам або направлення прибутку в статутний капітал і поповнення резервного капіталу. У даному випадку відбувається одночасно зменшення статті "Нерозподілений прибуток" і збільшення статей "Статутний капітал" і "Резервний капітал" .

Далі в Звіті про власний капітал у статтях розділу "Внески учасників" наводяться дані про збільшення статутного капіталу підприємства і зміни неоплаченого капіталу в результаті збільшення або зменшення дебіторської заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу.

У статтях розділу "Вилучення капіталу" показуються дані про зменшення власного капіталу підприємства в результаті викупу або анулювання викуплених акцій акціонерним товариством, зменшення номінальної вартості акцій або з інших причин.

Останній розділ Звіту про власний капітал «Інші зміни в капіталі» включає дані про всі інші зміни у власному капіталі, які не знайшли відображення в попередніх статтях.

В рядку 290 "Разом змін у капіталі" визначається загальна зміна у складі власного капіталу за звітний рік. Її отримують арифметичним підсумовуванням рядків 060-280 Звіту про власний капітал.

І на останньому етапі складання Звіту визначаємо залишок власного капіталу на кінець року в розрізі його складових частин підсумовуванням. Порівнюємо отримані дані з відповідними даними гр. 4 розділу І пасиву Балансу.

Отже, розглянутий звіт показує, за рахунок яких чинників змінились за рік сума та склад власного капіталу підприємства. Для забезпечення порівняльного аналізу інформації в наступні звітні періоди підприємства повинні додавати до річного звіту Звіт про власний капітал за попередній рік. Крім самої форми Звіту про власний капітал необхідно у примітках до фінансової звітності розкривати додаткову Інформацію відповідно до НП(С)БО 1.

6. ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЗВІТНІСТЬ ЗА СЕГМЕНТАМИ

Розкриття інформації, що не відображена в основних формах фінансової звітності але має суттєве значення для користувачів, здійснюється у Примітках до річної фінансової звітності .

Примітки до фінансової звітності – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачене відповідними положеннями (стандартами) [30; 242].

Варто зазначити, що примітки – це найбільш проблемний момент у складанні фінансової звітності, який вимагає високого професіоналізму і почуття міри, щоб не перенавантажувати примітки надмірно докладними

даними, з одного боку, і не створювати неясність інформації внаслідок її надмірного узагальнення, а значить, не порушувати вимогу щодо достовірності та повноти фінансової звітності – з іншого.

Тому, під час складання приміток необхідно керуватися такими положеннями:

- примітки повинні містити інформацію, яка є важливою для користувача;
- інформація має бути об'єктивною, тобто включати тільки факти, без висновків та пояснення причин, щоб дати користувачеві можливість оцінити її для самостійного прийняття рішення;
- основним користувачем фінансової звітності, на якого орієнтовано інформацію, що подається, є інвестор;
- інформація має бути достовірною, дохідливою, а також однозначно трактуватися користувачами та не порушувати інтереси підприємства, розкриваючи комерційну таємницю [43].

Під час підготовки приміток до фінансової звітності на підставі вже прийнятих П(С)БО керівництву необхідно пам'ятати таке:

- 1) якщо до фінансової звітності включаються показники діяльності філій, представництв, відділень та інших відособлених підрозділів підприємства, то це повинно бути розкрито у примітці;
- 2) коли період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, передбаченого П(С)БО 1, то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності;
- 3) у випадку, якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в якій ведеться бухгалтерський облік, то підприємство повинно розкривати причини цього та методи, що були використані для переведення фінансових звітів з однієї валюти в іншу;
- 4) коли необхідна інформація подається в основній частині звітів, немає потреби повторювати її в примітках до фінансових звітів. Інформація в примітках є основним засобом розкриття невизнаних елементів фінансових

звітів;

5) розкриття інформації може поєднувати коментарі та конкретні кількісно визначені дані, які відповідають характеру елементів фінансових звітів і їх відносному значенню для підприємства;

б) визначення рівня докладності розкриття інформації про конкретні елементи фінансових звітів є питанням професійного судження керівництва підприємства [10].

Мета перелічених рекомендацій – забезпечити якість приміток до фінансової звітності.

Примітки до річної фінансової звітності складаються і подаються у вигляді окремої форми звітності № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» із наступними змінами та доповненнями.

Примітки до фінансової звітності не складають і не подають такі підприємства та організації:

- бюджетні установи;
- представництва іноземних суб'єктів підприємницької діяльності;
- суб'єкти малого підприємництва.

Форма фінансової звітності „Примітки до річної фінансової звітності” складається з тринадцяти розділів, кожний з яких розкриває інформацію щодо певного фінансового звіту і відповідає вимогам відповідного Положення (стандарту).

У розділах I «Нематеріальні активи», II «Основні засоби» і III «Капітальні інвестиції» розкриваються статті I розділу активу Балансу і наводиться інформація, розкриття якої передбачене П(С)БО 8 „Нематеріальні активи” і П(С)БО 7 „Основні засоби”. Розділи I та II подані у вигляді оборотної відомості, в якій розкривається інформація про:

- наявність необоротних активів на початок року;
- їх рух протягом року;
- зміни первісної вартості та зносу;
- вартість необоротних активів на кінець звітного періоду.

Тут також подається довідкова інформація: про вартість необоротних активів, які передані у заставу та на які існує обмеження прав власності (наприклад, податкова застава); вартість необоротних активів, створених самим підприємством; залишкова вартість основних засобів, які тимчасово не використовуються в діяльності; залишкова вартість основних засобів, проданих протягом року; первісна вартість повністю амортизованих основних засобів, вартість основних засобів, взятих в оренду.

У розділі III наводяться аналітичні дані про здійснені протягом року і такі, що значаться на кінець року, капітальні інвестиції, пов'язані з капітальним будівництвом, придбанням основних засобів, нематеріальних активів, формуванням основного стада, а також інші капітальні інвестиції.

У розділі IV «Фінансові інвестиції» розкриваються відповідні статті I й II розділів активу Балансу, наводиться інформація, передбачена П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції». Розкривається інформація про здійснені протягом року фінансові інвестиції за їх видами – фінансові інвестиції за методом участі в капіталі, здійснені в асоційовані, дочірні підприємства і спільну діяльність, та Інші фінансові інвестиції, здійснені у статутні фонди інших підприємств, на придбання акцій, облігацій. Дані про фінансові інвестиції, що значаться на кінець звітнього року, розглядаються як суми довгострокових і поточних інвестицій. Розкриттю підлягає також інформація про оцінку довгострокових і поточних фінансових інвестицій, відображених у Балансі за собівартістю, справедливою вартістю, амортизованою собівартістю.

У розділі V „Доходи та витрати” розкриваються статті I розділу Звіту про фінансові результати і наводиться інформація, передбачена однойменним НП(С)БО 1. Розділ являє собою розшифрування таких статей і рядків Звіту про фінансові результати.

Даним розділом передбачено додаткову інформацію про підсумкові дані в частині товарообмінних операцій, а також товарообмінних операцій з пов'язаними сторонами. У цьому випадку під пов'язаними сторонами маються на увазі підприємства, відносини між якими зумовлюють

можливість однієї сторони контролювати іншу або істотно впливати на її рішення.

У розділі VI «Грошові кошти» розкриваються статті Звіту про рух грошових коштів і наводиться інформація, передбачена в однойменному НП(С)БО 1. Також зазначаються дані про залишки грошових коштів та їх еквівалентів на кінець року. Додатково вказується сума грошових коштів, використання яких обмежене.

У розділі VII «Забезпечення» розкриваються статті II розділу пасиву Балансу та наводиться інформація, передбачена П(С)БО 11 «Зобов'язання». Розкривається інформація про залишки забезпечення на початок року, збільшення забезпечення протягом року у вигляді створення резервів та додаткових внесків, використання забезпечення протягом року, залишок забезпечення на кінець року. Крім того, наводяться дані про невикористані суми забезпечення, утворених в звітному періоді, а також очікувану суму відшкодування витрат, враховану при оцінці забезпечення.

У розділі VIII «Запаси» розкриваються статті II розділу активу Балансу і наводиться інформація, передбачена П(С)БО 9 «Запаси». Розділ містить дані про залишки запасів (за їх видами), а також інформацію про проведену переоцінку запасів (за видами) протягом року. Крім того, дається розшифрування окремих підсумкових даних, а саме балансової вартості запасів. У відведених для цього додаткових рядках вказуються чиста вартість реалізації запасів, вартість запасів, відданих у переробку, в заставу, на комісію, а також аналітичні дані про запаси, що значаться на відповідальному зберіганні.

У розділах IX «Дебіторська заборгованість» і X «Нестачі та втрати від псування цінностей» розкриваються статті II розділу активу Балансу і наводиться інформація, передбачена П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Інформація про дебіторську заборгованість являє собою дані про її залишки на кінець року в розрізі термінів її непогашення. Інформація про нестачі та втрати від псування цінностей містить дані про суму таких

нестач протягом року; суму нестач, щодо яких знайдено винну особу; суму нестач, щодо яких на кінець звітного року не прийнято остаточне рішення про винних осіб.

Розділ XI «Будівельні контракти» заповнюють підрядні будівельні організації, які виконують роботи за договорами підряду для замовників.

При складанні цього розділу Приміток необхідно використовувати наступну облікову інформацію:

- Рядок 1110 «Дохід за будівельними контрактами за звітний рік» – визначається загальною сумою обороту за кредитом субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», що має бути узгоджено з річним оборотом за такими рахунками:

Д-т рах. 238 «Завершені етапи за незавершеними будівельними контрактами»

К-т рах. 239 «Проміжні розрахунки»

Дохід за будівельними контрактами повинен визначатися з врахуванням податку на додану вартість.

- Рядок 1120 – відображає валову заборгованість замовників, що визначається за сумою перевищення визнаного доходу над сумою проміжних розрахунків на підставі запису методом "червоного сторно":

Д-т рах. 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»; К-т рах. 239 «Проміжні розрахунки».

- Рядок 1130 служить для відображення валової заборгованості перед замовниками на підставі такого запису:

Д-т рах. 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»; К-т рах. 239 «Проміжні розрахунки».

Переважає більшість будівельних підприємств визначає дохід за будівельними контрактами на підставі актів виконаних робіт КБ-2 або довідок форми КБ-3, за якими сума визнаного доходу збігається з сумою проміжних розрахунків. У таких випадках ні валової заборгованості

замовників, ні валової заборгованості перед замовниками у будівельної фірми не буде.

У рядку 1140 записують суму невикористаних авансів, отриманих від замовників, яка визначається за даними кредитового сальдо на рахунку 681 "Розрахунки за авансами отриманими". А у рядку 1150 «Суми затриманих коштів на кінець року» відображається сума неоплачених рахунків замовниками за виконані роботи, яка визначається на підставі даних дебетового сальдо рах. 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» Якщо така затримка відбулася з причини порушення умов контракту, наявності певних недоробок, зазначених у відповідному акті чи відомості дефектів, то такий дохід не може бути визнаним і в бухгалтерському обліку не відображається. Вартість виконаних субпідрядниками робіт за незавершеними будівельними контрактами визначається за даними бухгалтерських записів:

Д-трах. 23 «Основне виробництво»

К-т рах. 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» (за відповідними аналітичними рахунками розрахунків з субпідрядниками).

У розділі XII «Податок на прибуток» розкривається інформація про суму податку на прибуток з врахуванням відстрочених податкових активів і зобов'язань. Для полегшення розрахунків, взаємозв'язку показників цієї форми, а також інших звітних форм і облікових реєстрів (Балансу, Звіту про фінансові результати) доцільно визначати суму поточного податку на прибуток (рядок 1210) за формулою:

$$\text{ПП} = \text{По} \times 25\% - (\text{ТРВк} \times 25\% - \text{ТРВп} \times 25\%) + (\text{ТРОк} \times 25\% - \text{ТРОп} \times 25\%)$$

де ПП – сума податку на прибуток;

По – прибуток до оподаткування за даними обліку;

ТРВк – тимчасова різниця, що підлягає вирахуванню на кінець періоду;

ТРВп-тимчасова різниця, що підлягає вирахуванню на початок періоду;

ТРОк – тимчасова різниця, що підлягає оподаткуванню на кінець періоду;

ТРОп – тимчасова різниця, що підлягає оподаткуванню на початок періоду.

Відстрочені податкові активи та відстрочені податкові зобов'язання на початок і кінець звітного року записуються на підставі залишків за відповідними рахунками 17 «Відстрочені податкові активи» та 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» і повинні відповідати відповідним статтям в активі і пасиві балансу. Збільшення (зменшення) відстрочених податкових активів чи зобов'язань визначається як різниця між залишками на початок і кінець року на відповідних рахунках 17 і 54.

Розділ XIII «Використання амортизаційних відрахувань» призначений для розкриття інформації про суми нарахованої у звітному році амортизації та її використання на фінансування будівництва основних засобів, придбання машин і устаткування, нематеріальних активів, погашення отриманих позик на капітальні інвестиції.

Підприємства зобов'язані, крім наведеної форми Приміток до фінансової звітності надавати й іншу додаткову інформацію в довільній формі, що розкриває результати діяльності і фінансовий стан підприємства.

До цієї інформації належать:

- інформація про види та вартість отриманої гуманітарної та благодійної допомоги, її використання за цільовим призначенням. Дана інформація розкривається одержувачами і набувачами гуманітарної допомоги;

- облікова політика підприємства та її зміни;

- інформація про виправлення помилок, допущених у минулих звітних періодах, а саме: зміст і сума помилки; статті фінансової звітності минулих періодів, які були виправлені; факт повторного оприлюднення виправлених фінансових звітів (або недоцільність повторного оприлюднення);

- зміст і сума змін, що мають істотний вплив на поточний період і можуть вплинути на майбутні періоди;

- інформація про зміст події та оцінку їх впливу на фінансовий результат, якщо такі події сталися після складання річного балансу, а також обґрунтування неможливості зробити таку оцінку;
 - інформація про первісну або переоцінену вартість, за якою відображаються основні засоби і нематеріальні активи в Балансі;
 - перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
 - склад і сума доходів і втрат щодо кожної надзвичайної події.
- Підприємства, для яких законодавством встановлено обов'язок оприлюднювати річну фінансову звітність, крім зазначеної інформації, можуть розкривати й іншу інформацію.

У Примітках до фінансової звітності також може бути наведено інформацію, яка розцінюється керівництвом як доцільна для повного розкриття річної фінансової звітності. Зазначена інформація відображається у Примітках у довільній формі, а саме у вигляді письмового пояснення, таблиць або графічного матеріалу.

7. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ІЗ ЗВІТНІСТЮ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Основним напрямком вдосконалення фінансової звітності в сучасних умовах господарювання на території України, ми вважаємо швидшу та повнішу інтеграцію національних форм звітності у міжнародну (світову). Обраний курс держави на «західну» спільноту, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, широку інтернаціоналізацію національного ринку дає підстави стверджувати, що інтеграція фінансової звітності є необхідною.

Зробимо, для початку, порівняння структури балансу за національними

та міжнародними стандартами (таблиця 8).

Таблиця 8

Структура балансу згідно НП(С)БО 1 та МСБО 1

Активна частина		Пасивна частина	
НП(С)БО 1	МСБО 1	НП(С)БО 1	МСБО 1
Актив	Актив	Пасив	Капітал і зобов'язання
1. Необоротні активи	1. Довгострокові активи	1. Власний капітал	1. Власний капітал
2. Оборотні активи	2. Короткострокові активи	2. Достовірні зобов'язання та забезпечення	2. Довгострокові зобов'язання
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття		3. Поточні зобов'язання і забезпечення	3. Короткострокові зобов'язання
		4. Зобов'язання пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	
		5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	
Активи = Власний капітал + Зобов'язання			

Слід зазначити, що міжнародні стандарти, на відміну від національних, не передбачають суворо фіксованої, конкретної форми балансу, а лише містять мінімальний перелік показників, які необхідно відобразити в ньому. До того ж цей перелік може бути звільнений за рахунок додаткових статей, якщо керівництво підприємства вважає ці статті істотними для достовірного відображення фінансового стану. В умовах переходу до ринкової економіки здійснюються важливі заходи щодо удосконалення фінансової звітності, приведення її до вимог міжнародних стандартів. Так починаючи з 1993 р.,

Баланс, який в умовах дефективної економіки був дуже деталізованим і через те громіздким (його статті ґрунтувались в п'яти розділах), поступово наближається до прийнятої в міжнародній практиці форми нетто-балансу, а його статті позбавляються надмірної деталізації. Змінена і структура групування статей Балансу, яка стала економічно обґрунтованою, що підвищило його аналітичність. З активу балансу, наприклад, виключено статтю «Використання прибутку», що забезпечує відображення в ньому наявності саме активів, тобто реальних засобів господарства. В балансі знайшли відображення такі статті, які засвідчують якісні зміни в економіці. Зокрема, це довготермінові фінансові інвестиції, розрахунки за векселями одержаними і виданими, розрахунки з учасниками, розрахунки з дочірніми підприємствами.

Бухгалтерські звіти є складовою частиною фінансової звітності. У НП(с)БО 1 фінансова звітність визначена як бухгалтерська звітність, що відображає фінансовий стан підприємства і результати його діяльності за звітний період. Метою такої звітності є забезпечення загальних інформаційних потреб широкого кола користувачів, яким необхідна фінансова інформація для прийняття економічних рішень.

Згідно із законом фінансова звітність складається на основі даних бухгалтерського обліку всіма юридичними особами, створеними відповідно до законодавства України незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. [14]

Проблема неузгодженості національних систем бухгалтерського обліку та необхідності їх гармонізації стосується не тільки України. В тій чи іншій мірі ця проблема притаманна кожній країні світу [9].

На привеликий жаль, облікова система нашої держави, окрім звичайних національних особливостей, має цілий ряд суто методологічних недоречностей. На сьогодні виникає потреба більш ґрунтовно з'ясувати такі недоречності, з точки зору основних вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО).

МСБО – система принципів, методів та процедур ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. МСБО виникли в наслідок інтеграційних процесів в економіці і спрямовані на зближення бухгалтерського обліку і фінансової звітності в різних країнах світу.

Як відомо, головною метою МСБО є уніфікація бухгалтерського обліку. Таку уніфікацію здійснює спеціально створений (КМСБО) Комітет із міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Committee IASC). На сьогодні КМСБО розробив 39 МСБО, з яких продовжує діяти 33 МСБО з відповідними змінами та уточненнями.

Хоча МСБО мають рекомендаційний характер, переважна частина країн світу при розробці власних національних стандартів повністю спирається на МСБО, а окремі з них навіть приймають рішення щодо повного їх застосування. Національні стандарти бухгалтерського обліку США, Британії, Німеччини, Японії, Канади в значній мірі співпадають з МСБО [5; 356].

МСБО покликані забезпечувати єдність принципів бухобліку в різних країнах, зіставність показників фінансових звітів, поліпшення взаєморозуміння між користувачами фінансових звітів в усьому світі та тими, хто їх складає, забезпечення високої якості необхідної облікової практики за конкретних економічних обставин.

За правилом, рекомендована ними практика обліку тих чи інших господарчих подій відрізняється багатоваріантністю. Це є характерною рисою стандартів обліку багатьох країн, наприклад США. Слід зазначити, що МСБО в цілому знаходяться під значним впливом американської облікової системи.

Різне ставлення до МСБО не зменшує їх позитивного значення. До основних переваг вчені та практики відносять їх чітку логіку, належне узагальнення світового досвіду, забезпечення зрозумілого сприйняття користувачами [14; 372].

В якості недоліків МСБО головним чином відмічають узагальнення

значної кількості різних методів обліку та відсутність ґрунтовних рекомендацій щодо застосування стандартів в окремих ситуаціях враховуючи названі недоліки КМСБО було рекомендовано не надавати перевагу конкретному обліковому методу стосовно подібних операцій, а застосовувати поруч з базовим дозволений альтернативний підхід.

Орієнтуючись на існуючі переваги та недоліки МСБО, зосередимо увагу на тих основних положеннях, що не викликають особливих заперечень і вважаються загально визнаними. У зв'язку з цим доречно розглянути загальні вимоги до фінансової звітності [7;26].

Згідно МСБО річна фінансова звітність включає:

- баланс;
- звіт про прибутки і збитки;
- звіт про рух грошових коштів;
- звіт про нагромаджений прибуток;
- звіт про зміни власного капіталу;
- пояснювальна записка.

Згідно НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", фінансова звітність включає:

- баланс (звіт про фінансовий стан);
- звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід);
- звіт про рух грошових коштів;
- звіт про власний капітал;
- примітки до звітів.

Порівнюючи звітність за МСБО та П(С)БО помітно, що в Україні не складається, із перелічених форм звітності за МСБО, звіт про нагромаджений прибуток.

Перераховані вище форми звітності за МСБО складаються не у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою. Так в США звіт про нагромаджений прибуток також не складається, а в Англії не складається звіт про власний капітал.

Баланс є однією з основних форм звітності, але не основною. Баланс згідно МСБО складається з двох частин: активу – з однієї сторони, та капіталу плюс зобов'язання – з іншої. Ліва сторона є активами, а права – капітал плюс зобов'язання. На підприємствах Англії навпаки.

Є певні особливості у розміщенні певних розділів активу і капіталу плюс зобов'язання балансів різних країн. Розділи і статі активу балансу на підприємствах Німеччини, Франції, а також і України, побудовані та розміщені в порядку зростання степеня їх ліквідності, а статі капіталу і зобов'язань в порядку зростання вимоги щодо їх погашення.

На підприємствах США, Канади розділи і статі балансу розміщені навпаки до їх розміщення у Європейських країнах.

Звіт про прибутки та збитки може складатися, за МСБО, за одноступеневою та двоступеневою формами. Різниця між цими формами полягає в порядку визначення чистого прибутку. В основу П(С)БО покладена багатоступенева форма.

Звіт про рух грошових коштів введений в число обов'язкових форм фінансової звітності. Ця форма звітності є поряд з балансом основною формою, на основі якої проводиться аналіз інвесторами, щодо вкладення капіталу в дане підприємство. Дана форма звітності покладена в основу НП(С)БО 1.

Форма звітності «Звіт про зміни власного капіталу» покладена в основу НП(С)БО 1.

Проведений аналіз Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів у достатній мірі характеризує вимоги Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, щоб зробити такі висновки:

1. У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відсутній будь-який натяк стосовно головного балансового рівняння ($A = Z + K$). У зв'язку з цим говорити про відповідність вітчизняного бухгалтерського обліку міжнародним стандартам бухгалтерського обліку досить складно.

2. Натомість в п. 3 ст. 9 Закону записали досить декларативну вимогу, що інформація первинних документів систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку.

При цьому в п. 4 ст. 11 Закону зазначили, що форми фінансової звітності підприємств (крім банків) і порядок їх заповнення встановлюються Міністерством фінансів України за погодженням з Державним комітетом статистики України.

Такий порядок мав місце протягом тривалого часу до прийняття цього Закону, внаслідок чого звітність постійно змінювалась.

Зміст фінансової звітності повинен визначатися на законодавчому рівні і мати стабільний характер. У такому випадку сам формат звітності може встановлювати Мінфін.

3. У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» такі основні елементи фінансових звітів, як активи, зобов'язання та власний капітал, що безпосередньо пов'язані з визначенням фінансового стану в балансі підприємства, не розглянуто навіть у загальному аспекті стосовно їх визнання та оцінки.

4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дає визначення активів і зобов'язань, а поняття власного капіталу залишене осторонь. Хоча в п. 2 ст. 11 Закону зазначено, що фінансова звітність підприємств поряд з балансом, звітом про фінансові результати, звітом про рух грошових коштів також включає звіт про власний капітал. Таким чином, Закон вимагає звітувати про те, з приводу чого він нічого не говорить.

5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» обмежився тільки визначенням переліку фінансових звітів. Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності цим Законом у повному обсязі передано Міністерству фінансів

України (п. 2 ст. 6). При цьому у вигляді настанови для Мінфіну записали, що національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, які затверджує Міністерство фінансів України, не повинні суперечити міжнародним стандартам.

6. Керуючись наведеними настановами Мінфіну все таки вжив заходів для того, щоб зазначені недоліки Закону стосовно головного балансового рівняння певною мірою компенсувати в НП(с)БО 1. У п. 8 цього Положення все таки записали: «Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу».

7. Поняття активів, зобов'язань та власного капіталу визначене в п. 3 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та п. 4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»(Звіт про фінансовий стан). Такі визначення в основному співпадають з тими, що існують в Концептуальній основі та МСБО. Виняток становить визначення зобов'язань. У Законі та наведених Положеннях не враховано той факт, що зобов'язання – це теперішня заборгованість. У наявності саме теперішньої заборгованості і полягає основна характеристика зобов'язання згідно з Концептуальною основою та МСБО.

8. У Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (П(С)БО) недостатньо чітко викладені основні вимоги щодо визнання елементів фінансових звітів.

9. Досить абстрактно викладено в п. 10 НП(С)БО 1 вимоги щодо оцінки елементів фінансових звітів, де записано, що актив відображається в балансі за умови, що оцінка його може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням.

У дійсності Концептуальна основа розглядає оцінку як процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів у балансі та в звіті про прибутки і збитки. При цьому провідним чинником визнання елементів фінансових звітів

виділяється достовірність виміру собівартості або вартості майбутньої економічної вигоди, а не абстрактної статті.

Згідно з Концептуальною основою, використання достовірних попередніх оцінок повинне в обов'язковому порядку встановити суттєвий фактор підготовки фінансових звітів. В окремих випадках таке використання попередніх оцінок може і не впливати на їх достовірність. Наприклад, надходження, які очікуються від успішного судового процесу, відповідають за своїми зовнішніми ознаками визначенню як активу і доходу, так і критерію ймовірності. В той же час ступінь впевненості щодо надходження від претензії економічних вигод до підприємства після завершення поточного облікового періоду може бути недостатнім для того, щоб вимагати остаточного визнання активу або доходу.

10. Суттєвим недоліком національних стандартів бухгалтерського обліку є відсутність концепції збереження капіталу.

У п. 3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» викладено тільки поняття власного капіталу, який розглядається у вигляді частини в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. В інших П(С)БО деталізовані визначення капіталу відсутні. Як зазначено в Концептуальній основі, при визначенні власного капіталу необхідно враховувати існування фінансової та фізичної концепцій капіталу.

Фізична концепція капіталу ґрунтується на визначенні виробничої потужності і розглядає капітал у вигляді продуктивності підприємства, яка може характеризуватися обсягами випуску продукції за день.

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» при визначенні терміну «національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку» між іншим записали, що такого роду нормативно-правовий акт не повинен суперечити міжнародним стандартам. Викладене дає можливість зробити висновок, що міжнародним стандартам бухгалтерського обліку (МСБО) надається вища юридична сила у відношенні до Національних стандартів бухгалтерського обліку (П(С)БО). Сам Закон

України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» додаткових положень щодо МСБО, окрім наведеної згадки, не містить, у зв'язку з чим виникає цілий ряд запитань[8;26].

Основне запитання зводиться до того, чи є чинними в Україні міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО).

Безперечно, необхідні підстави для визнання чинними в Україні МСБО відсутні. Зазначені документи не були предметом розгляду Верховної Ради України і згоди на їх обов'язковість надано не було.

Що тоді робити, коли затверджене Мінфіном положення (стандарт) бухгалтерського обліку суперечить міжнародним стандартам?

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» П(С)БО повинні визнаватися нечинними, якщо вони суперечать МСБО. Проте, визнавати нечинними їх можливо не автоматично, а в судовому порядку. Визнати їх нечинними може і суб'єкт, що затвердив, у даному випадку – Мінфін.

При цьому слід зазначити, що навіть у судовому порядку визнання П(С)БО нечинними не дозволяє визнавати чинними в Україні МСБО, Верховна Рада України не розглядала конкретні МСБО і не приймала рішення щодо їх запровадження на території України. Наданням їм вищої юридичної сили у відношенні до П(С)БО в тому вигляді, як це викладено в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», має досить обмежений характер.

Введення у дію з 1 січня 2000 р. національних стандартів дозволило істотно покращити вітчизняний облік і звітність, сприяло його відкритості і зрозумілості для внутрішніх і зовнішніх користувачів інформації, зокрема, для іноземних інвесторів і кредиторів. В цілому П(С)БО – це гнучка, динамічна система, яка відіграє позитивну роль у вдосконаленні національного бухгалтерського обліку і фінансової звітності та інтеграції держави зі світовим співтовариством.

Таким чином, національні стандарти бухгалтерського обліку з цілого

ряду питань не узгоджуються з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і потребують подальшого вдосконалення.

8. АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Аудит фінансово-майнового стану полягає в загальній оцінці змін фінансових показників за звітний період шляхом горизонтального та вертикального аналізу балансу. При цьому показники динаміки балансу або горизонтальний аналіз дозволяє встановити їх абсолютне відхилення і темпи зростання на кінець року порівняно з початком.

У свою чергу показники структури балансу або вертикальний аналіз дозволяє визначити питому вагу статей і розділів балансу в його загальному підсумку.

Аналіз майнового стану підприємства характеризується такими коефіцієнтами як: коефіцієнт зносу, оновлення, приросту і вибуття.

Коефіцієнт зносу характеризує частку вартості основних фондів, яку списують на витрати виробництва в попередніх періодах. Тенденція збільшення говорить про збільшення зношеності основних засобів та є негативним чинником.

Коефіцієнт оновлення основних фондів характеризує інтенсивність введення в дію нових основних фондів на підприємство. Зниження показника свідчить про те, що підприємство стало менше вводити нових основних засобів у виробництво (негативна тенденція). Якщо в динаміці коефіцієнт оновлення зростає, то це є позитивною тенденцією.

Коефіцієнт вибуття показує інтенсивність вибуття основних фондів, тобто ступінь вибуття цих основних фондів, які або морально застаріло, або зношені та непридатні для подальшого використання.

Важливо також, щоб коефіцієнт вибуття був менше коефіцієнта оновлення. Така ситуація свідчить про наявність нормальної інвестиційної

політики на підприємстві.

Коефіцієнт приросту основних фондів характеризує рівень збільшення основних фондів. Збільшення показника свідчить про позитивну тенденцію.

Платоспроможність - це здатність підприємства впродовж певного періоду часу виконувати перед кредиторами зобов'язання, які виникають в результаті здійснення ним фінансово-господарської діяльності.

Платоспроможність відображає можливість підприємства погасити короткострокові поточні зобов'язання своїми легко реалізованими активами.

Платіжний засіб має бути більше або дорівнює поточними зобов'язаннями, тобто якщо коефіцієнт платоспроможності більше або дорівнює 1, то підприємство є платоспроможним.

Аналіз фінансових коефіцієнтів базується на розрахунку співвідношень різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою.

Найбільшого поширення набули наступні групи фінансових коефіцієнтів.

Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства. Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства - стабільність його діяльності з позиції довгострокової перспективи. Коефіцієнти цієї групи дозволяють виявити рівень фінансового ризику, пов'язаного зі структурою джерел формування капіталу підприємства, а відповідно і ступінь його фінансової стабільності в процесі майбутнього розвитку. Для проведення такої оцінки в процесі фінансового аналізу використовуються наступні основні показники:

а) Коефіцієнт маневреності (КА). Він показує, якою мірою обсяг використовуваних підприємством активів сформований за рахунок власного капіталу і наскільки воно незалежно від зовнішніх джерел фінансування. Розрахунок цього показника здійснюється за наступною формулою:

$$КА = СК / К = 1П / Б,$$

де СК-сума власною капіталу підприємства на певну дату, К - загальна сума капіталу підприємства на певну дату. Чим вище значення цього

коефіцієнта, тим фінансово стійкіше, стабільніше і більш незалежно від зовнішніх кредиторів підприємство. На практиці встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування тобто джерела фінансування підприємства (загальна сума капіталу) повинна бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів. Таким чином, критичне значення коефіцієнта фінансової стійкості - 0,5.

б) Коефіцієнт фінансового ризику (КФ). Він характеризує обсяг залучених позикових коштів на одиницю власного капіталу, тобто ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Для розрахунку цього показника використовується наступна формула:

$$\text{КФ} = \text{ЗК} / \text{СК} = \frac{2\Pi + 3\Pi + 4\Pi + 5\Pi}{1\Pi},$$

де ЗК - сума залученого підприємством позикового капіталу (середня або на певну дату), СК - сума власного капіталу підприємства (середня або на певну дату). Цей коефіцієнт дає найбільш повну оцінку фінансової стійкості. Розрахунок показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості і навпаки. Оптимальне значення даного коефіцієнта менш 0,5, критичне - 1.

в) Коефіцієнт маневреності власного капіталу (КМ). Він показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто в тій формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими засобами, а яка капіталізована. Коефіцієнт повинен бути достатньо високим, щоб забезпечити гнучкість у використанні власних коштів підприємства. Розрахунок цього коефіцієнта здійснюється за наступною формулою:

$$\text{КМ} = \text{ВОО} / \text{СК} = \frac{1\Pi - 1А}{1\Pi}$$

де ВОО - власний оборотний капітал. Цей показник характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів, СК - власний капіталу підприємства.

Цей показник може значно варіювати залежно від структури капіталу і

галузевої приналежності підприємства. Нормальною вважається ситуація, при якій КМ у динаміці незначно збільшується. Різке зростання даного коефіцієнта не може свідчити про нормальну діяльність підприємства. Пов'язано це з тим, що збільшення цього показника можливе або при зростанні власного оборотного капіталу або при зменшенні власних джерел фінансування. У зв'язку з цим різке збільшення даного показника автоматично викличе зменшення інших показників, наприклад, КА, що призведе до посилення залежності підприємства від кредиторів.

Для визначення оптимального значення коефіцієнта маневреності необхідно порівняти цей показник щодо конкретного підприємства із середнім показником по галузі або у конкурентів.

г) Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (КДН). Він показує, якою мірою загальний обсяг використовуваних активів сформований за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу підприємства, тобто характеризує ступінь його незалежності від короткострокових позикових джерел фінансування. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$\text{КДН} = \text{СК} + \text{ЗКД} / \text{А} = \text{1П} + \text{ЗП} / \text{Б}$$

де СК - сума власного капіталу підприємства (середня або на певну дату), ЗКД - сума позикового капіталу, залученого підприємством на довгостроковій основі (на період більше одного року), А-загальна вартість всіх активів підприємства (середня або на певну дату).

Ліквідність активів - це здатність окремих елементів активів трансформуватися в грошові кошти. Для оцінки залучається форма фінансової звітності - баланс, де статті активів розміщено за принципом зростання ліквідності згори донизу.

Коефіцієнти оцінки ліквідності характеризують можливість підприємства своєчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності. Проведення такої оцінки потребує попереднього групування оборотних

активів підприємства за рівнем ліквідності.

Ступінь ліквідності - швидкість перетворення активів підприємства в грошові кошти.

- Найбільш ліквідні активи - відносяться всі грошові кошти підприємства і поточні фінансові інвестиції (Л1).

- швидко реалізованих активи. Активи, для звернення яких в грошову форму потрібно більш тривалий час: готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, векселі (Л2).

- Повільно реалізовані активи. Набагато більший термін знадобиться для перетворення виробничих запасів і витрат у незавершеному виробництві в готову продукцію, а потім в грошові кошти. Крім того, до цієї групи відносяться витрати майбутніх періодів, а також оборотні активи, що не увійшли в перші дві групи (Л3).

- Важко реалізовані активи. Відносяться необоротні активи підприємства, вартість яких відображена в першому розділі активу балансу (Л4).

Пасиви групуються за ступенем настання терміну оплати:

- Найбільш термінові зобов'язання. До них прийнято відносити кредиторську заборгованість по придбаних товарах, роботах, послугах (П1).

- Короткострокові пасиви. Короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання за розрахунками та інші поточні зобов'язання (П2).

- Довгострокові пасиви. Представлені довгостроковими зобов'язаннями підприємства, відбитим у 3 розділі пасиву балансу, а також статей 2 та 5 розділів пасиву балансу, не віднесеними до другої групи (П3).

- Постійні (стійкі) пасиви - це статті 1 розділу пасиву балансу.

Для проведення оцінки ліквідності в процесі фінансового аналізу використовуються наступні основні показники:

- а) Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Він показує, на скільки всі поточні фінансові зобов'язання підприємства забезпечені наявними в нього готовими коштами платежу на певну дату. У західній практиці цей

коефіцієнт розраховується рідко. Оптимальне значення визнається на рівні 0,2-0,35. Значення вище 0,35 не завжди потрібно, тому що, надлишок грошових коштів свідчить про неефективне їх використання. Розрахунок цього коефіцієнта здійснюється, за формулою:

$$\text{КАП} = \text{Л1}/\text{П1} + \text{П2}$$

б) Коефіцієнт поточної ліквідності показує, якою мірою, наявні оборотні активи достатні для задоволення поточних зобов'язань. Розрахунок даного коефіцієнта, полягає в тому, що оборотні активи повинні бути повністю переведені в грошові кошти протягом одного року, а поточні зобов'язання також необхідно сплатити протягом року.

Відповідно до загальноприйнятих стандартів, вважається, що цей коефіцієнт повинен знаходитися в межах від одиниці до двох. Нижня межа зумовлена тим, що оборотних коштів повинне бути, щонайменше, досить для погашення короткострокових зобов'язань, інакше компанія під загрозою банкрутства. Перевищення короткострокових коштів над зобов'язаннями більш ніж в два (три) рази вважається також небажаним, оскільки може свідчити про порушення структури капіталу. При аналізі коефіцієнта особливу увагу слід звернути на його динаміку.

Використовуючи класифікацію активів і пасивів наведену вище, формулу для визначення коефіцієнта загальної ліквідності можна представити в наступному вигляді:

$$\text{КТЛ} = \text{Л1} + \text{Л2} + \text{Л3} / \text{П1} + \text{П2}$$

в) коефіцієнт термінової ліквідності вважається більш жорстким тестом на ліквідність, тому що при його розрахунку не береться до уваги найменш ліквідна частина оборотних активів - повільно реалізовані активи (Л3). Існує дві основні причини, по яких повільно реалізовані активи не використовуються при розрахунку цього коефіцієнта:

- Чиста реалізаційна вартість таких активів при вимушеній реалізації набагато менше вартості, за якою ні активи відображені в балансі;
- Якщо підприємство продає свої матеріальні запаси, то виникає

питання як воно буде продовжувати свою діяльність. Даний коефіцієнт розраховується за форму:

$$\text{КСЛ} = \text{Л1} + \text{Л2}/\text{П1} + \text{П2}$$

Бажано щоб цей коефіцієнт був близько 1,5. Проте в наших умовах достатнім визнається його значення, рівне 0,7 - 0,8.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити найбільш загальні висновки і пропозиції, які направлені на вдосконалення обліку фінансової звітності підприємства.

Сьогодні фінансова звітність в Україні є елементом інфраструктури ринкової економіки і засобом комунікації. Саме із звітності починається перше знайомство з діяльністю підприємства, а також становить основу інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства.

Основне призначення бухгалтерської (фінансової) звітності – надати внутрішнім і зовнішнім користувачам правдиву, достовірну інформацію про майновий та фінансовий стан підприємства, про фінансові результати та ефективність господарювання за звітний період.

Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні ґрунтується на таких основних принципах: обачності; повного висвітлення; автономності; послідовності; безперервності; нарахування та відповідності доходів і витрат; превалювання змісту над формою; єдиного грошового вимірника; періодичності.

Відповідно до НП(С)БО 1 до фінансової звітності відносяться:

- Баланс(Звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- Звіт про рух грошових коштів;
- Звіт про власний капітал;
- Примітки до звітів.

Найважливішою з основних форм звітності на досліджуваному підприємстві є бухгалтерський баланс, який містить інформацію про структуру активів, зобов'язань та власного капіталу. Дані в балансі наводяться на початок та кінець періоду, що дає можливість виявити зміни за певний період у складі статей та проаналізувати фінансовий стан підприємства. Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої інформації про фінансовий підприємства на певну дату.

Особливістю Балансу є рівність підсумкових сум Активу та Пасиву, тобто підсумок активів Балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу.

Крім Балансу підприємство складає ще й інші форми звітності. Форма і зміст Звіту про фінансові результати визначені П(С)БО 3. Метою складання звіту є надання інформації про доходи і витрати, прибутки та збитки отримані в результаті здійснення діяльності підприємства протягом звітного року.

Зміст і форма Звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги до розкриття його статей визначаються національними стандартами бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», метою складання даного звіту є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства.

П(С)БО 5– розкриває інформацію про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду, на підприємствах складають також Примітки до річної фінансової звітності.

Квартальна фінансова звітність подається підприємством не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна не пізніше 20 лютого наступного за звітним року.

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, вона формується в процесі всієї господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакун Ю. Фінансова звітність: відображуємо результати. /Ю. Бакун // Все для бухгалтера в торгівлі. – 2014. – № 25 (67), С. 17.
2. Баланс: структура балансової форми звітності. Активи. Зобов'язання. Власний капітал. // Резанова Н.С. Фінансове рахівництво: Підручник. Київ, 2002.
3. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. / М.Т. Білуха. – К.: 2000.– 692 с.
4. Бутинець Ф.Ф., Чижевська Л.В., Береза С.Л. Бухгалтерський облік для менеджерів та економістів: навчальний посібник / За ред. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ПП "Рута", 2000. – 672 с.
5. Бутинець Ф.Ф., Борецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посібник./ Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Борецька. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 544 с.
6. Бутинець Ф.Ф., Герасимович О.С., Кірейцев А.М., Осадчий Г.Г. Белоусова І.А. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник /За ред. Ф.Ф. Бутинця. – 5-е вид., доп. і перероб. – Житомир: «Рута», 2003. – 726 с.
7. Буфатіна І. Квартальна фінансова звітність. / І. Буфатіна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – №3.
8. Бухгалтерський облік та звітність в Україні: Збірник нормативно-правових актів / Уклад. М.І. Камлик. – К.: Атака. Література ЛТД, 2001. – 752с.
9. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. За ред. Р.Л. Хом'яка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка" (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+" Інституту після дипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2003. – 820 с.
10. Бухгалтерський облік за національними стандартами. Практичний посібник. 4-те видання доповнене і перероблене /Укладачі Я.Д. Крупка, З.В.Задорожний, Р.О.Мельник. – Тернопіль: Економічна думка, 2003 – 328 с.
13. Бухгалтерський словник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ПП

«Рута», 2001. – 224 с.

14. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 6-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП „Рута”, 2005. – 756с.

15. Вареня В. Облікова стратегія та фінансова звітність / В. Вареня. // Дебет – Кредит. – 2015. – 9 лютого (№6). – С.32-36.

16. Верхогляд В. Власний капітал. Звіт про власний капітал (форма № 4)/ В.Верхогляд. // Баланс. – 2015. – № 3. – С.22.

17. Гладких Т.В. Фінансовий облік: навч. посібник. / Т.В. Гладких. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 480 с.

18. Голов С. Звіт про рух грошових коштів. / С. Голов. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014.– № 2. – С. 12-19.

19. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за Міжнародними стандартами. / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Екаутінг, 2000. – 348 с.

20. Гольцова С.М., Плікус І.Й. Звітність підприємств (фінансова, статистична, консолідована та до фондів соціального та пенсійного страхування): навчальний посібник. / С.М. Гольцова, І.Й. Плікус. – К.: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 292 с.

21. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 19.07.1999 р., із наступними змінами і доповненнями // Електронна бібліотека "Юрист-плюс". – К.: ЦКТ, 2005.

22. Звітність підприємств: Навчальний посібник / За ред. проф. Вериги Ю.А. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 656 с.

23. Зубілевич С.Я., Кравченко І.Ю., Прокопенко О.О. та ін. Посібник з бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємствами України. – К., 2002. – 472 с.

24. Кім Г., Сопко В.В., Кім С.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та їх заповнення: навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 440 с.

25. Коблянська О.І. Фінансовий облік: навч. посібник. – 2-ге вид., випр. і

доп. – К.: Знання, 2007. – 471 с.

26. Кононенко О. Фінансова звітність і стандарти: що нового? / О. Кононенко. // Бухгалтерський тиждень. – 2015. – № 47 (99), С. 11.

27. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. / М.Я. Коробов. – К.: Знання, 2000.

28. Костюченко В.М. Консолідована фінансова звітність: міжнародний досвід та практика України: Навч.-практ. посіб. / В.М. Костюченко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 528 с.

29. Красовська І. Консолідована фінансова звітність / І. Красовська. // Головбух. – 2013. – 30 січня (№6): Тематичний випуск: Фінансова звітність. – С. 35-47.

30. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.

31. Лень В.С., Гливенко В.В. Звітність підприємства: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. / В.С. Лень. В.В. Гливенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 612 с.

32. Лист Міністерство фінансів України від 29.07.2003 р. № 04230-04108 „Щодо застосування критеріїв суттєвості у бухгалтерському обліку” // Електронна бібліотека "Юрист-плюс". – К.: ЦКТ, 2005.

33. Лисиця Т. Фінансова звітність. Баланс. / Т. Лисиця. // Бібліотека „Баланс”. – 2009. – №1. – С. 60-66.

34. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік: Навчальний посібник. / О.В. Лишиленко. – К.: ЦУЛ, 2003.

35. Лісна І. Фінансова звітність за 2008 рік: звести всі рахунки / І. Лісна // Все про бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – 23 січня (№7). – С. 4-6.

36. Малишкін О.І. Фінансова звітність підприємства: Міжнародні та національні стандарти: навчальний посібник. 2-е вид. – Суми: Університетська книга, 2001. – 158 с.

37. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: Монографія. / Н.М. Малюга. – Житомир: ЖДТУ,

2005. – 548 с.

38. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвердженими Міністерством економіки України № 10 від 17.01.2001 р. // Електронна бібліотека "Юрист-плюс". - К.: ЦКТ, 2005.

39. Пархоменко В. Річна фінансова звітність / В. Пархоменко. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – №12. – С. 3-22.

40. Рекомендації щодо визначення фінансового стану позичальників, затвердженими постановою Правління Національного банку України №323 від 29.09.97 р. // Електронна бібліотека "Юрист-плюс". – К.: ЦКТ, 2005.

41. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. – 3-те вид. доповн. і переробл. / Н.М. Ткаченко. – К.: Алерта 2008. – 926с.

42. Уланчук В., Кучеренко Т., Шайко О. Формування звіту про фінансові результати суб'єктами малого підприємництва // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 1 – С. 21-26.

43. Хомин П.Я., Журавель Г.П. Звітність підприємств. – Навч. посібник. – К.: ВД „Професіонал”, 2006. – 656 с.

44. Фінансовий облік: підручник / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.В.Гудзь [та ін.]. – 4-те вид. [доп. і перероб.]. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.